

שישי מאיר

לידיה עולה לשיכון

לידיה עולה לשיכון / שישי מאיר

לאמי
שרה צדקה ז"ל
היקרה באדם

עריכה - מערכת דפטל
איור העטיפה - סוזלנה פיקרובסקי
סדר ועימוד - דפטל
לוחות - גרפאור

כל הדמויות בספר זה
הן פרי הדמיון בלבד

כל הזכויות שמורות
© תשנ"ח - 1998
דפטל הוצאה לאור בע"מ
ידידיה פרנקל 11, תליאביב
טל' 03-6831265

שישי מאיר

לידיה עולה לשיכון

דפטרל הוצאה לאור בע"מ

איך הכל התחיל...

בבוקר, לפני שאמא יצאה מן הצריף בדרכה לעבודה, היא ניגשה אלי, אוחזת בידה שטר של לירה. היא נטלה את כף ידי ושמה בתוכה את השטר. עיניה הבריקו כשהביטו בי. הסתכלתי אליה בשאלה, למרות שניחשתי.

"זה בשביל הספרייה!", היא אמרה.

כבר הרבה זמן אמא יודעת שאני משתוקקת להירשם לספרייה ציבורית כי כבר גמרתי לקרוא את כל הספרים בספריית בית-הספר ואין לי מה לקרוא, אבל מצד שני ידעתי שקשה לה, לכן היססתי.

"אני לא מוכרחה עכשיו, אמא!" אמרתי והושטתי לה את השטר. אבל אמא לא לקחה אותו. היא סידרה את המטפחת על ראשה ואמרה: "אני רוצה שהבת שלי תהיה מלומדת!".

סגרתי את ידי על השטר. אמא כבר עמדה בפתח הצריף

בדרכה החוצה. ניגשתי אליה, תליתי יְדִי על כתפיה ונשקתי על לחיה. אמא נשקה לי בחזרה, אבל לא חיבקה אותי כפי שרציתי שיקרה. היא מיהרה לעבודה.

- - -

באותו יום חיכיתי בקוצר רוח שייגמרו הלימודים ומיד אחרי הצלצול מיהרתי לבניין ההסתדרות שניצב לא רחוק מבית הספר. באחד החדרים בבניין, ממוקמת הספרייה. מאות ספרים שניצבו על גבי מדפים מילאו את החדר הקטן והפיצו ריח נעים ומוכר שאהבתי. הספרנית, אשה ממושקפת מילאה לי כרטיס. היא שאלה לשמי.

"לִידָה", עניתי.

"ושם המשפחה?"

"סְלֶמֶן".

"שם האב?"

שתקתי. ידעתי שהשאלה תבוא, ובכל זאת קיוויתי שלא. למה לא שואלים מה שם האם? למה דווקא את שם האבא? "לאמא שלי קוראים אמירה", עניתי לבסוף.

"ולאבא?"

"אין לי אבא". עניתי והשפלתי את עיני.

כשהרמתי שוב את עיני ראיתי שהספרנית נבוכה. היא לא שאלה יותר שאלות. לקחה את השטר של הלירה שנתתי לה, רשמה משהו בפנקס שהיה לפניה, תלשה את הדף ונתנה לי.

"זאת קבלה. מעכשיו את רשומה לששה חודשים. הספרים של הילדים בצד ימין. בהצלחה!"

תוך דקות שכחתי משאלותיה של הספרנית, שכן הייתי עסוקה בהתבוננות בספרים ובדפדוף בכל ספר שני

שנתקלתי בו. היו שם כל כך הרבה ספרים שקשה היה לי להחליט! לבסוף בחרתי בספר: "יתומה". פניתי לספרנית שתרושום את הספר.
"ספר יפה מאוד", חייכה אלי, "ושתהני מהקריאה בספרייה!".

- - -

הלכתי ברגל למעברה ובדרך חשבתי שיש לי עוד שיעורים להכין לפני שאתחיל בקריאת הספר.
כשהגעתי גיליתי שאמא כבר חזרה מהעבודה והיא עסוקה בהכנת האוכל. הוצאתי את הקבלה מהתיק והראיתי לה. אמא לקחה את הקבלה ועיינה בה, אבל כמובן שלא ידעה מה כתוב שם. הצטערתי שאמא אינה יכולה לקרוא. כמה היא מפסידה בגלל זה, חשבתי. הראיתי לה גם את הספר, אבל היא אמרה: "קודם תאכלי!". אצל אמא שלי, האוכל חשוב מכל. היא הגישה לי מרק ירקות עם אורז ופרוסת לחם לבן. אכלתי בקושי כי לא הייתי רעבה.
התברר שדווקא היום יש לי הרבה שיעורים בחשבון ובכל זאת התחלתי בהם כדי להיות פנויה לקרוא. כמו תמיד, העדפתי להשאיר את הדברים הטובים לסוף. אחר כך ישבתי בחוץ ליד דלת הצריף וקראתי את הספר. קראתי מבלי לקום מהמקום, עד שסיימתי, מתעלמת לגמרי מהרעשים בחוץ ומהמולת הילדים המשחקים. שוב עברה בי אותה תחושה מתוקה ומופרכת שאני מרגישה בזמן קריאת ספר יפה – כאילו אני נמצאת במקום אחר לגמרי, חום נעים מתפשט בי, והגוף שלי כאילו מתרומם טיפה באוויר...
התחיל להחשיך אבל אני המשכתי לשבת וחשבתי עוד

ועוד על גיבורת הספר קטי. קטי חיה בפנימייה והבנות שם מציקות לה. קטי מחליטה להמציא לה חברה ולכתוב לה מכתבים על חייה בפנימייה ועל רגשותיה. רק בסוף הספר מגלים כולם, כמה היא חכמה ואמיצה והיא זוכה לחברות באמת!

פתאום שאלתי את עצמי, אם החנות של ליאון פתוחה עדיין. לא ידעתי מה השעה: שש וחצי, שבע? אם עדיין יהיה לי מזל, אספיק עוד לתפוס אותו. ידעתי מה אני צריכה לעשות! היה לי קצת כסף מתחת למזרון. הוצאתי כמה מטבעות של גרוש ורצתי לליאון. החנות הייתה עדיין פתוחה. קניתי ממנו בלוק של דפים בשלושה גרוש וחזרתי הביתה.

הלילה, החלטתי, אחרי שאמא תירדם, אתחיל לכתוב את המכתבים. כמו קטי, גם אני אמציא לי חברה ואכתוב לה הכל. הכל! כל מה שאני מרגישה או חושבת... גם על החיים שלנו כאן. והיא תבין כל מה שאני אספר לה. גם ידעתי איך אקרא לחברה הזו: רותי. בעניין הזה לא הייתה לי שום התלבטות...

רותי יקרה,

עכשיו לילה. אמא ישנה חזק ואני כותבת לאור העששית... קשה לי להחליט איך להתחיל, לכן אולי אספר לך מה שיעלה בדעתי.

אז ככה – אנחנו חיים במעברה. מעברה זה מקום עם הרבה פחונים אחד ליד השני. רגע, אני צריכה להסביר לך קודם מה זה בכלל פחון. פחון זה חדר אחד ארוך וצר, בנוי מפח שבו גם ישנים, גם מתרחצים, גם מבשלים והכל. אנחנו קוראים לו גם צריף. יש לנו בחוץ ברזים משותפים להרבה צריפים ולידם בתי שימוש (שעושים בהם בעמידה או בכריעה). יש גם מקלחות, לבנים לחוד ולבנות לחוד, אבל הבנים באים הרבה פעמים להציץ על הבנות מכל מיני פתחים וחורים. בכלל, רק בקיץ נעים להתרחץ במקלחות. בחורף המים קרים נורא ולכן אני מתרחצת בצריף בגיגית גדולה. אמא עוזרת לי להתרחץ, שזה ילך יותר מהר, כי גם בצריף קר, אבל לפחות את המים אפשר לחמם על פתיליה.

אנחנו, אמא ואני, גרות בפחון משלנו. לאמא יש גינה קטנה בחוץ שבה היא מגדלת נענע וכל השכנות באות תמיד לבקש ממנה. בפחון לידינו גרה סבתא שלי עם בן דודי אוריאל, שעלה לבדו לארץ. אוריאל הוא בן ארבע-עשרה. בהתחלה סבתא גרה גם עם סבא, אבל סבא מת לפני ארבע שנים בערך ואולי אני עוד אספר לך על כך. אני לומדת כעת בכיתה ה' בבית ספר שנמצא במושבה, יחד

עם הילדים הצברים של המושבה. אני נוסעת לבד באוטובוס וזו בכלל לא בעיה. אני חוצה ברגל את הוואדי שלאורכו בנויה המעברה ועולה לכביש הראשי ובדיוק לפני תחנת האוטובוס. אני משלמת חמישה גרוש, נוסעת ארבע תחנות ויורדת ואז הולכת קצת ברגל. לפעמים כשאני עולה לתחנה, אני פוגשת את המורה שלי, גליה, שמגיעה באוטובוס מחיפה. אז אני אווזת בידה ואנחנו הולכות כל הדרך ברגל לבית־הספר. בדרך אנחנו פוגשות לפעמים עוד ילדים. כולם מתנפלים על היד של המורה, וככה אנחנו הולכים בערך חצי שעה עד שמגיעים.

לא סיפרתי לך עדיין על אבא שלי. אבא שלי מת עוד בחוץ לארץ כשהייתי תינוקת בת שנה ואני לא זוכרת אותו. אמא סיפרה לי שהוא מת ממחלה. היא אמרה ששם לא ידעו לרפא מחלות, אפילו קלות, ולא הסבירה יותר. אבל דוריס, השכנה שלנו, סיפרה לי יום אחד, שאבא מת מדלקת ריאות. היא סיפרה שמהרגע שחלה ועד שמת עבר שבוע בסך הכל, ושאמא הייתה הרבה זמן עצובה אחרי זה, כי היא אהבה מאוד את אבא.

אני משתדלת לא להקשות על אמא בשאלות בנושא הזה כי אני רואה שזה מעציב אותה.

עכשיו אמא עובדת בעבודות חקלאות אצל איזה משפחה באחד הבתים הפרטיים הבנויים מאחורי המעברה. לא תמיד יש לאמא עבודה, ובגלל זה רוב הזמן אין לה כסף לקנות מה שרוצים. למשל ריבה צהובה שאני אוהבת, שילדים במעברה אוכלים תמיד עם לחם מרוח במרגרינה, ספרים בשבילי או בגדים חדשים לי או לה. אבל אם במקרה יש לה קצת כסף היא קונה לי בגדים ולא לעצמה.

היא תמיד לובשת את הבגדים שהביאה אתה מחוץ לארץ. אני חושבת שהדוד שלי עוזר לנו קצת בכסף. פעם אחת ראיתי אותו, לפני שנפרד מאמא, נותן לה עשר לירות. באחד הבתים, קרוב לבית שבו אמא עובדת, גרה ענת, מהכיתה שלי, אבל היא לא חברה שלי. אני חושבת שאני צריכה לצייר לך מעין מפה של המעברה כדי שתהיה לך תמונה של מה שאני כותבת, אבל קודם אני אסביר לך, כי אולי הציור לא יצא מוצלח.

אז כמו שאמרתי, המעברה בנויה שורות שורות של צריפים. בכל שורה יש שלושה צריפים. אנחנו גרים בשורה השלישית מהסוף.

בסוף המעברה, קצת אחרי השורה האחרונה של הצריפים, יש בתים פרטיים של חקלאים, ושם אמא עובדת ושם ענת גרה.

לפני הצריפים הראשונים של המעברה מתחילה המושבה והיא נמשכת עוד ועוד לאורך כביש ראשי, עד בית הספר שלי. המושבה לא מסתיימת בבית הספר אלא נמשכת עוד ועוד. במושבה גרים צברים מהכיתה שלי.

מימין למעברה, ממוקמות הברזיות, השירותים והמקלחות ואחריהן מתחילה גבעה. כשאני עולה לגבעה אני מגיעה בסופה לשיכונים שבהם גרים עכשיו אנשים שגרו פעם במעברה ועברו. למקום הזה קוראים שיכון. שם נמצא קיוסק שבו אפשר לקנות סודה בגרוש או גוזז בשניים וחצי גרוש ויש שם גם גלידה וקרטיב אדום או צהוב.

נשאר לי לתאר לך עוד צד אחד, צד שמאל. שם מעבר לכביש הראשי יש שדות ומטעים של החקלאים של המושבה שמגדלים בהם בננות, אפרסקים, אבטיחים וכל

מה שאפשר. לפעמים אנחנו לא מתאפקים וסוחבים משהו מהשדות האלה. רחוק, מעבר לשדות, יש עצים עזובים נהדרים, עצי תאנה ותות. במקום הזה אנחנו מבלים הרבה ועוד אספר לך עליו.

אני מסתכלת עכשיו על אמא שלי. השיער השחור שלה נופל פרוע על פניה. היא ישנה חזק, אפילו האור לא מפריע לה.

אני רוצה לספר לך שלמרות שאמא עובדת קשה וחוזרת עייפה מאוד, היא נורא משתדלת ומתאמצת בשבילי. למשל היא דואגת שאוכל מספיק, כי לדעתה אני רזה מדי, ושאתרחץ כל יום (ואת זה אני לא אוהבת לעשות!), וגם מגיעה תמיד לכל ימי ההורים והחגיגות בבית-הספר. אבל היא כל כך עייפה שלא פעם היא נרדמת בזמן החגיגות. במקרה כזה אני נורא מתביישת שמישהו יבחין בזה ואני מעירה אותה בשקט.

כשאני חושבת על זה עכשיו מחדש, אז יכול להיות שהיא נרדמת גם בגלל שהיא משתעממת בחגיגות, כי היא לא ממש מבינה את ההצגות והדקלומים.

אני חושבת שהשעה כבר מאוד מאוחרת. אמנם אין לנו שעון, אבל אני יודעת. אז עכשיו אני אסיים את המכתב, אכבה את העששית ואלך לישון. אני חושבת שיהיה לי קשה להירדם, גם בגלל הספר וגם בגלל המכתבים האלה, שהחלטתי לכתוב לך.

אז להתראות במכתב הבא,

שלך
לידיה

יום חמישי 5.1.59

רותי יקרה,

היום המורה קראה
חיבור שלי בכיתה,
וכשסיימה הסתכלה
עלי ואמרה: "לידיה,
תיזהרי, את עלולה
להיות סופרת..."

היא חייכה ואני לא
ידעתי אם היא אמרה את
זה בצחוק או ברצינות.

יכול להיות שאמרה את זה
בצחוק, אבל ברור לי שהחיבור
באמת מצא חן בעיניה, ואפילו מאוד,

כי כבר כשמסרתי אותו לפני שבוע הייתה לי הרגשה טובה
לגביו. בכל אופן ראיתי שכולם מסתכלים עלי. הרגשתי
קצת מבוכה והשפלתי את עיני.

תארי לעצמך שלפני שלוש שנים, כשרק הגעתי לבית הספר
במושבה, לא ידעתי מה פירוש "לסכם ספר".

כאן אני צריכה לספר לך שבכיתה א', למדתי בבית-ספר
במעברה שהיה קרוב מאוד לבית שלי. בית הספר עמד
ממש מאחורי המקלחות, בתחתית הגבעה, וכל בוקר, עוד
כשהייתי בגן, הייתי רואה את המורים מגיעים מהכביש
הראשי ועוברים ליד הצריף שלנו בדרך לבית הספר.

אהבתי מאוד את בית הספר למרות שהיה קטן ופחות יפה.

גם היינו משחקים שם אחרי הצהריים. פתאום החליטו לסגור אותו וכל ילדי המעברה עברו ללמוד בבית הספר במושב. את בית הספר במעברה הרסו בינתיים. בית הספר שלי נמצא עכשיו על גבעה קטנה, עם המון עצים יפים וסלעים, אבל בימים הראשונים התגעגעתי מאוד לבית הספר הישן.

היום הראשון היה הכי קשה. יחד איתי, הצטרפו לכיתה שלי, ב' 2 עוד שלוש בנות ושני בנים מהמעברה. אחת הבנות היא חברתי מזל (בעצם קראו לה נְזִימָה, אבל בגן, הגננת אמרה לה: "את תהיי מזל", וזהו. מאז קראו לה מזל. גם לי רצתה הגננת לשנות את השם ללאה, אבל למחרת באה אמא ואמרה שהיא לא מסכימה, כי אני נקראתי על שם סבתא לידיה, האמא של אבי, וכך נשארתי לידיה, אבל אם תשאלי אותי איך באמת הייתי רוצה שיקראו לי, אז את בטח מנחשת ... כן. רותי. זה השם הכי יפה בעולם).

בהתחלה ישבתי בכיתה ליד מזל, עד שבאה המורה (כזאת גבוהה עם משקפיים שאחר כך הסתבר לי שקוראים לה יעל) והחליטה לשנות מקומות. אותי הושיבה המורה ליד ילדה צברית מהמושבה שקוראים לה אתי ואמרה לילד שמנמן בשם אורי לשבת ליד מזל. אורי סירב ואפילו התחיל לבכות. מאחורי שמעתי התלחשויות: "יש להם כינים ... הם מלוכלכים ..." המורה נעשתה אדומה כולה אבל היא לא ויתרה לאורי. בסופו של דבר הוא ישב ליד מזל אבל הרחיק ממנה את הכיסא וגם הפנה לה את הגב. גם את שאר הילדים מהמעברה הושיבה המורה ליד ילדים מהמושבה.

אחר כך המורה שאלה אותנו, החדשים, איך קוראים לנו

ואיך קוראים לאמא ואיך קוראים לאבא. וכששאלה אותי מה שם אביך, לא ידעתי אם להגיד שאין לי אבא, אבל בסוף רק אמרתי – אברהם (אבל במשך הזמן נודע למורה, אני לא יודעת איך, שאבא מת).

בהפסקה רצנו מזל ואני והתיישבנו על סלע רחוק. לא דיברנו. כל הזמן מזל שיחקה עם הצמות שלה, סובבה אותן סביב האצבע שלה שוב ושוב, ואני תלשתי עשבים מבין הסלעים. כשהיה צלצול, חזרנו לכיתה.

שמענו מעבר לדלת שילדי המושבה מדברים וצועקים. אני חושבת שהם דיברו עלינו, כי שמעתי את המילים "חדשים" ו"מעברה" וכשנכנסנו כולם השתקו פתאום.

רציתי שהיום הזה כבר ייגמר. כל כך התגעגעתי לבית הספר הישן שלי במעברה.

לקראת סוף היום חילקה המורה ספרי קריאה. ספר לכל ילד. אני קיבלתי את הספר "כיפה אדומה". אחר כך היא נתנה לנו להכין שיעורים למחר: "סיכום על הספר".

הלכתי הביתה לבד, ברגל. מזל נסעה עם עוד ילדים באוטובוס וכל הדרך הרגשתי כאילו אבן גדולה יושבת לי בבטן, לוחצת ומכאיבה. לא ידעתי מה המורה רוצה ומה זה "סיכום על ספר". רציתי רק לחזור לבית הספר הישן והטוב שלי.

כשהגעתי הביתה נשכבתי על המיטה ובכיתי. בכיתי ובכיתי עד שאמא חזרה מהעבודה. היא נבהלה ושאלה: "מה קרה?"

לא עניתי ואז שאלה: "מישהו הרביץ לך?" ושוב לא עניתי. מה יכולתי להגיד לה? אלה מסוג הדברים שאני לא יכולה לדבר איתה עליהם. בזה היא לא מבינה ולא יכולה לעזור.

אמא ניסתה לשדל אותי לאכול ואני סירבתי ולא הפסקתי לבכות. בסוף אמא ממש התחננה שאגיד לה למה אני בוכה. "המורה רוצה שאני אעשה משהו ואני לא מבינה מה לעשות". אמרתי כשדמעותי ממשיכות לזלוג.

אמא הביטה בי בדאגה, אחר כך ניגבה את ידיה שהיו מלוכלכות קצת מהעבודה ויצאה מהצריף. תוך דקות היא חזרה ואיתה אוריאל בן דודי.

אוריאל עמד מולי, הביט בי ואחר כך גיחך:

"מה העניינים ילדונת?"

בבת אחת הפסקתי לבכות וניגבתי בידי את הדמעות. לא אהבתי איך שהוא קרא לי "ילדונת". התיישבתי כשעיני מושפלות ואחר כך הרמתי אותן.

"המורה רוצה שאכתוב סיכום..." גמגמתי, "אבל אני לא יודעת מה זה". ושוב באו הדמעות.

"זה הכל?" אוריאל גיחך שוב.

"טוב", אמרה אמא. "בואי תאכלי ותתרחצי ואחר כך אוריאל יעזור לך".

אחרי שאכלתי עזרה לי אמא להתרחץ בגיגית, חפפה את שערוטי באֶמָה וסירקה אותי במסרק העץ המכאיב עם השיניים הצפופות, שהביאה איתה עוד מחוץ לארץ.

אחר כך ישבנו בחוץ, אוריאל ואני. הוא דפדף בספר שקיבלתי, עמוד אחרי עמוד והכתיב לי ואני ישבתי מולו בראש מורכן, כתבתי וכתבתי ולא הבנתי מה אני כותבת.

במשך שעותיים כמעט כתבתי עד שידי כאבה ממש. לבסוף הכריז אוריאל: "זהו!"

קמתי ללכת, אבל הוא אחז בידי.

"אז מה מגיע לי עכשיו?" אמר אוריאל ונעץ בי את עיניו

הירוקות שבהם הסתתר כעין חיוך קטן.
התקרבותי אליו ונתתי לו נשיקה קלה על לחיו. הייתה לי
הרגשה מוזרה. אמנם חיבבתי את אוריאל, אבל לפעמים גם
לא סבלתי אותו. באותו יום הרגשתי שאני חייבת לו תודה
על העזרה שעזר לי ובסך הכל הרגשתי הקלה גדולה, אבל
גם כעסתי על אמא שביקשה ממנו בלי לשאול אותי.

כל זה קרה מזמן, ביום הראשון שלי בבית הספר במושב.
עכשיו אין לי בכלל בעיה לסכם ספר. ועכשיו אני גם יודעת
שמה שאוריאל הכתיב לי אז, לא היה בדיוק סיכום.
זה היה כמעט הספר בעצמו ... שבעה עמודים של מחברת!

שלך
לידיה

רותי יקרה,

אני חושבת שאני צריכה לספר לך קצת על השכנים שלי, כדי שתכירי גם אותם, קצת.

אז כמו שכתבתי לך, סבתא ואוריאל גרים בצריף לידינו. ואגב, סבתא וסבא שלי שמת, הם גם סבתא וסבא של אוריאל! לפעמים אני ממש לא מבינה את אוריאל. איך הוא חי ככה, בלי ההורים שלו ולא מתגעגע אליהם בכלל. אבל אולי הוא כן מתגעגע ולא מראה את זה?

בשורת הצריפים שלנו גרים גם נחום ודוריס והילדים שלהם: עזרא, הכי גדול, לא רק בגיל. יש לו גוף ענק והתנועות שלו כבדות נורא. הוא לומד במִפְתָּ"ן, שזה בית ספר מיוחד. רינה שגדולה ממני בשנה וחצי, שונה לגמרי מאחיה – היא דווקא רזה ובעיניים החומות־ירוקות שלה יש משהו מתגרה כזה. אפילו אמא אמרה פעם שיש לה מבט ממזרי בעיניים. ישנה גם שרה שקטנה ממני בשנה אבל בכל זאת אני מיוחדת איתה. לשרה, שהיא הכי צעירה, יש פנים עדינים ושיער בלונדיני, רך כמו משי. שתיהן לומדות בבית הספר שלי, במושבה. אמא מכירה את דוריס עוד מחוץ־לארץ, מעירק, ולכן אנחנו בקשר קרוב עם המשפחה הזו. לפעמים אני הולכת לשם אפילו שדוריס לבד ואני יושבת ומסתכלת עליה כשהיא מבשלת או אופה מן כעכים טעימים כאלה. בסוף היא נותנת לי כמובן לטעום. בשורה לפנינו ממולם, גרה משפחה כורדית שיש לה שלוש בנות. הבת הגדולה, דינה, בכיתה ו', ויש לי איתה די

הרבה היתקלויות.

בכלל אני רוצה לספר לך שיש לי בעיה עם אמא כשאני מעורבת בריב עם ילדים מהשכונה. אם אמא תופסת אותנו, היא מיד מושכת אותי משם וגוערת בי: "לידיה, למה את רבה עם השכנים?" ואני נגדרת איתה הביתה מבלי לומר מלה אבל בפנים מרגישה כעס חזק שרוצה לפרוץ אבל מתאפק. אני לא יכולה להבין למה אמא מאשימה תמיד דווקא אותי!?

בשורה מאחורינו גרה משפחה עם הרבה ילדים קטנים, שעלתה כמונו מעירק. לאמא קוראים רוזה. רוזה מזעיקה הרבה פעמים את אמא כשאחד הילדים שלה חולה, או אם קורה לו משהו, כמו בפעם שעברה שאחד הילדים בלע גרעין של פרי. אמא שלי תמיד יודעת מה צריך לעשות. קרה גם שרוזה הזעיקה אותה בלילה בגלל שאחד הילדים שלה שתה חומצה בטעות.

לאחות של רוזה קוראים עליזה. היא לא נשואה וגרה בצריף לידם, יחד עם בני משפחה נוספים. עליזה היא אשה שמנה ונמוכה עם שיער שחור, קצר ומתולתל. אני רואה אותה הרבה פעמים יושבת בחוץ ליד הצריף ומעשנת סיגריות, אחת אחרי השנייה. עליזה שומרת לפעמים על הילדים הקטנים של רוזה. גם ממני רוזה מבקשת לפעמים לשמור על הילדים לכמה דקות, בעיקר על התאומים שנולדו לפני כמה חודשים: בן ובת.

אני אתאר לך עוד משפחה אחת שגרה בשורה שאחרי רוזה. בעצם זו השורה האחרונה במעברה. למשפחה הזאת, שקוראים לה כוּרְמָטְלִי יש שלושה צריפים כי יש להם הרבה קרובים ובני דודים.

יש להם בנות גדולות בנות עשרים בערך וגם שני בנים יותר גדולים ממני – דוד ויצחק. שניהם ילדים מגעילים, בעיקר דוד. דוד אוהב לקלל ולריב עם כל אחד בלי סיבה מיוחדת. הכי מרגיז שלפעמים הוא מיתמם כאילו לא עשה כלום ואז הפרצוף הגדול והארוך שלו נראה יותר ארוך ויותר מכוער מתמיד. דוריס אמרה לי שהמשפחה הזו באה מאיזור פרימיטיבי בעירק, ושאני לא אשים לב. איך אפשר לא לשים לב? יום אחד כשדוד רצה להקניט אותי הוא הוריד פתאום את המכנסים והתחיל לעשות תנועות גסות. כל כך נגעלתי שפשוט ברחתי הביתה. כשדוד היה קטן הוא היה רץ אחרי מכוניות על הכביש. אני זוכרת שיום אחד כשהיה בן ארבע או חמש, הוא נתלה על אוטובוס מאחורנית, וכשהאוטובוס נסע הוא נגרר על הכביש ונפצע וירד לו הרבה דם.

לדוד ויצחק יש גם אחות קטנה יותר בשם כרמלה. היא ילדה שמנה ותמיד האף שלה נוזל. כל הזמן היא מושכת את האף או מנגבת אותו ביד או בשרוול. למשפחה הזו יש שעון גדול בצרף. זה השעון היחיד בשכונה שלנו, לכן כל השכנים שואלים אותם בצעקה, בעיקר בבקרים: "מה השעה?", "מה השעה?" עד שלפעמים נמאס להם והם אומרים: "אולי תקחו את השעון ודי?" אני חושבת שלא אזכיר כעת שכנים נוספים כי את בטח מבולבלת מרוב שמות. אולי בפעם אחרת.

שלך,
לידיה

רותי יקרה,

ביום שישי לפנות ערב עמדתי ליד הברזיות ומלאתי באטיות בקבוק מים. מן המקלחת של הנשים יצאו יחד רוזה ועליזה אחותה כשהן רחוצות וחפופות. רוזה החזיקה בידה שני סירים גדולים שבעזרתם התרחצה ועליזה החזיקה מגבות ואמה. יום שישי זה יום חפיפת השיער. אחרי שהנשים מסיימות לבשל לכבוד שבת הן מתחילות במלאכת החפיפה לכל המשפחה. גם אמא ואני וגם סבתא כבר היינו אחרי חפיפה.

עקבתי במבטי אחרי עליזה שהלכה בכבדות לעבר הצריף. שעה נראה כמעט חלק. איפה התלתלים? רוזה התקדמה מהר ממנה. יש לה עוד הרבה ראשים לחפוף, חשבתי לעצמי.

פתאום הרגשתי שמישהו מתנפל עלי מאחור. הסתובבתי בבהלה ואז, הפתעה! הדוד שלי מתל-אביב הגיע! כמו תמיד הוא חיבק אותי חזק ונתן לי מליון נשיקות והשפם שלו דגדג לי את הלחיים. אחר כך הרים אותי באוויר ואני התמלאתי בבת אחת שמחה על השבת הטובה הצפויה לי. כשהוריד אותי שאלתי מיד איפה זהבה. "היא נשארה בתל-אביב" ענה לי הדוד בפנים רציניות. אבל כשראה שאני מאוכזבת מאוד אמר: "זה בצחוק. היא בצריף".

הלכנו יחד לצריף ובדרך הושיט לי דודי שקית ובתוכה חבילת בייסקוויטים חומים, עגולים. תמיד הדוד מביא לי

משהו. לא פתחתי את החבילה. רציתי שיישארו לי הביסקוויטים להרבה זמן.

בצריף פגשתי את אשתו של הדוד ואת זהבה, הילדה הקטנה המקסימה שלהם, עם שיער הזהב הגלי וגומת החן היחידה בלחי ימין.

מיד התנפלתי עליה בחיבוקים, בדיוק כמו שהדוד עשה לי קודם. הושבתי אותה על ברכי וכופפתי אותה אחורה והיא צחקה בצחוק המתגלגל שלה, עם הצליל הנפלא שדומה לפעמונים.

יצאתי איתה החוצה ושם גילו אותה רינה ושרה שגם הן "משוגעות" עליה וכמעט "חטפו" לי אותה.

הערב הזה היה שונה מכל ערבי השישי האחרים. בדרך כלל ביום שישי, אמא מדליקה נרות אצל סבתא בצריף ומברכת עליהם בשקט. ואילו בערב זה ישבנו עם הדודים ועם אוריאל אצל סבתא בצריף מסביב לשולחן ודודי קידש על היין שהביא איתו. אני טעמתי קצת מן היין שהיה דווקא מתוק, וזה עשה לי הרגשה משונה כזו בברכיים. אחר כך אכלנו מה שאמא מכינה תמיד בימי שישי: קציצות ירק וחצילים והפעם היו גם ביצים קשות. זהבה נרדמה על יד השולחן וגם אני הרגשתי עייפה מאוד, אולי מהיין. את זהבה השכיבו לישון בצריף של סבתא ומאוחר יותר הלכו גם הדודים לישון שם.

למחרת, בשבת, זרחה למזלנו שמש נהדרת. לקחתי את זהבה והלכתי יחד עם ילדי השכנים לעצי התאנה והתות. כבר סיפרתי לך עליהם. העצים האלה הם עצים ענקיים, עזובים, עם המון פרי. התאנים ממש ענקיות והתותים חלקם שחורים וחלקם לבנים או ורודים אבל תמיד

מתוקים נורא. אנחנו קוראים למקום "התאנים". ומבלים שם המון. משחקים "מחבואים" או "שוטרים וגנבים", מטפסים על העצים וגם סתם משתוללים.

הרבה אנשים וילדים היו שם אתמול. ראיתי גם את מושיקו. מושיקו הוא עולה חדש מרומניה, רק שנתיים במעברה ולומד בכיתה ו'. הוא היה לבוש בגדים חגיגיים לשבת: חולצה לבנה ומכנסיים כחולים. הוא עמד בצד, אוחז את האופניים שלו בידיו.

הושבתי את זהבה על ערסל שמישהו תלה בין העצים ונדנדתי אותה והיא צחקה כל הזמן בצחוק המתגלגל שלה.

ראיתי שמושיקו מסתכל עלינו כל הזמן. פתאום הוא אמר לי: "לידיה, את רוצה שאתן לך סיבוב באופניים שלי?" "באופניים שלך?" חזרתי על דבריו, מתקשה להאמין. האופניים של מושיקו הם אופניים חדשים, היחידים במעברה. אופניים משגעים בצבעים כחול וצהוב. כולם קינאו בו בגללם, ועכשיו הוא מוכן לתת לי סיבוב באופניים שלו!

"אבל אני לא יודעת לרכוב על אופניים", אמרתי בצער. הורדתי את זהבה מהערסל והלכתי לחפש את שרה השכנה שלי. כמה חבל שאני לא יודעת לרכוב על אופניים...

מרחוק הגנבתי מבט על מושיקו. ראיתי אותו מסיר את משקפיו ומנקה אותם במטפחת. אחר כך כבר לא ראיתי אותו. כנראה הלך. אבל רוב הילדים נשארו עוד הרבה זמן, וגם אנחנו נשארו. שרה ואני שיחקנו עם זהבה מחבואים והשתוללנו איתה עד שהתעייפה מאוד.

בצהריים חזרנו הביתה עם קבוצה גדולה של ילדים. הלכנו

דרך השדות שהיו די בוציים ובדרך קטפנו קנים של
שיבולת שועל ועשינו מהם צפצפות. לזהבה זה היה דבר
חדש והיא כל הזמן רצתה שאעשה לה עוד ועוד צפצפות,
אבל כשניסתה לצפצף בהן היא לא הצליחה וגם קלקלה
אותן וביקשה שאעשה לה צפצפות חדשות כל הזמן.
הדודים נשארו אצלנו עד הערב ורק אז נסעו. אחרי
הצהריים עוד טיילנו כולנו במושבה וישבנו בבית קפה קטן
שהוא בית הקפה היחיד במושבה, ואכלנו גלידה. אפילו
אמא אכלה. היינו לבד בבית הקפה. זהבה הסתובבה ורצה
בין השולחנות ואמא דיברה עם הדודים בערבית והם צחקו
הרבה. אף פעם לא ראיתי את אמא נהנית ככה כמו אתמול.
בסוף הדוד הוציא שטר של חמש לירות ושילם עבור
הגלידה. ראיתי שהוא קיבל עודף במטבעות.

שלך,
לידיה

רותי יקרה,

לפעמים ברגע אחד, אפשר להבין מה שלא מבינים הרבה זמן. כאילו אור פתאומי, מאיר בבת אחת את החושך. אתמול המורה קראה לי בהפסקה וביקשה ממני לעזור לאילנה בשיעורי הבית בחשבון. אילנה לא חברה שלי. היא גרה גם כן במעברה, אבל רחוק ממני. אני לא מחבבת את אילנה במיוחד, אבל כשהמורה שאלה אם אני מוכנה לעזור לה, הסכמתי מיד והנהנתי בראשי. אפילו שמחתי. אחר כך ראיתי אותה משוחחת עם אילנה.

אחר הצהריים ירד גשם נוראי. חשבתי שחלון הצריף יתפוצץ עוד מעט. הסתכלתי החוצה: כל המעברה נראתה כמו ביצה אחת גדולה. חשבתי על זה שאני חייבת ללכת לעזור לאילנה, שהרי הבטחתי למורה. קיוויתי שהגשם ייפסק, אבל הוא המשיך לרדת ורק נחלש קצת. התחיל להחשיך ואני הבנתי שאין עוד טעם לחכות. יצאתי מהבית והתחלתי לרוץ בין הפחונים. הגשם הרטיב אותי ומדי פעם שקעתי בבוץ. אפילו אדם אחד לא ראיתי בחוץ. הגעתי לצריף של מושיקו וידעתי שנשאר לי מרחק קצר בלבד. עוד כמה צעדים – והגעתי לצריף של אילנה. פתחתי במהירות את הדלת ונכנסתי מתנשמת.

בתוך הצריף ראיתי את אילנה ושלושת אחיה קופצים על המיטות עם רגליים מלוכלכות מבוץ, צועקים ומשתוללים. כשראו אותי נכנסת, הפסיקו לרגע. אילנה הסתכלה עלי

בפנים סמוקים. השיער שלה היה פרוע. ברור היה לפי הבעת הפנים שלה שהיא לא מבינה מה אני עושה בצריף שלה פתאום.

"המורה אמרה שאעזור לך... בשיעורים..." גמגמתי. אילנה השמיעה צחוק קצר, סילקה בידה את קווצת השיער שנפלה על עיניה והמשיכה לקפוץ עם אחיה על המיטות. עמדתי צמודה לדלת והתבוננתי בהם. אחד האחים אמר לי בלגלוג:

"באת לעזור? נראה אותך עושה גלגול על המיטה". עמדתי נטועה במקום והרגשתי מאוד מטופשת, אבל ניסיתי בכל זאת להשלים את המשימה שציוותה המורה. "אילנה" אמרתי בקול חלש, "בואי נעשה שיעורים". "המורה אמרה" – הוספתי.

"אחר כך" ענתה אילנה מבלי להביט לעברי. התיישבתי על כיסא קטן שעמד בכניסה וחיכיתי. אחד האחים ניגש אלי ופתאום משך בסוודר שלי. ניסיתי להשתחרר ואז הרגשתי בכרית שפגעה בפני. שמעתי אותם צוחקים. גם אילנה צחקה.

פתחתי את הדלת ויצאתי החוצה. הגשם פסק אבל היה חשוך לגמרי. דשדשתי בבוץ. היה לי קר בכל הגוף אבל לא התייחסתי לזה. עברתי ליד הבית של מושיקו. הדלת הייתה פתוחה קצת ויכולתי לראות את אמו מבשלת משהו על הפתילייה. המשכתי ללכת לכיוון הצריף שלנו. חשבתי על זה שעכשיו, בנוסף לכל, אני צריכה גם להתרחץ, וזה עשה לי צמרמורת. המחשבה על רחצה בקור הזה, בצריף, הייתה מקפיאה ואני הלא שנאתי להתרחץ. אבל ידעתי שאמא לא תסכים לוותר, בעיקר כשתראה איך אני נראית. לה היה

חשוב מאוד עניין הרחצה. כשהייתי קטנה הייתי בורחת ממנה כשביקשה לרחוץ אותי. יום אחד ברחתי יחפה עד לקצה המעברה, וכל הדרך אמא רדפה אחרי ואני המשכתי לרוץ, עד שהגעתי לגן שלי. טיפסתי על גדר הגן ואמא טיפסה בעקבותי. המשכתי לרוץ בחצר הגן עד שלפתע דרכתי על חתיכת זכוכית ונפצעתי ברגלי. רק אז עצרתי ונכנעתי.

אבל אתמול, כשהגעתי הביתה, גיליתי בהקלה שאמא לא בבית. כנראה הייתה אצל סבתא. חיממתי מהר מים בפתילייה ורחצתי את רגלי בקערה. פשטתי מהר את יתר בגדי הרטובים, לבשתי בגדים יבשים ונכנסתי למיטה. במיטה חזר אלי הכל. האכזבה, ההשפלה. בעיקר עמד מול עיני מראה הרגע הזה שבו פתחתי מתנשמת את הדלת וראיתי אותם משתוללים על המיטות ואחר כך מסתכלים אלי בתימהון. באותה שנייה הבנתי כמה תמימה הייתי כשבאתי אליה בגשם הסוחף והיא בכלל לא ציפתה לי. נזכרתי פתאום בביסקויטים שקיבלתי מהדוד. לקחתי לי שניים מהחבילה ואכלתי אותם. ספרתי ומצאתי שנשארו לי עוד שישה ביסקויטים.

שלך
לידיה

יום ראשון 15.1.59

רותי יקרה,

בימים אלה אני חוזרת מבית הספר עם הרגשת ציפייה נעימה, כאילו מישהו מחכה לי בבית. ואני יודעת מה הסיבה: המכתבים האלה אליך. את בטח שואלת: ומה עם מזל?

אז באמת מזל חברה טובה שלי, אבל כבר מזמן השלמתי עם זה שיש דברים שאני לא יכולה לדבר איתם עליהם, דברים שצריכים להישאר אצלי בפנים, בלב. אבל לך אני יכולה לכתוב כל מה שעולה לי בראש: דברים חשובים ופחות חשובים, טובים או רעים.

למשל אתמול בשבת. מה שהתחיל בצורה לא נעימה נגמר דווקא בצורה נהדרת, כך שלא הספקתי להיות עצובה הרבה זמן.

הלכתי לענות (סיפרתי לך עליה. היא גרה באחד הבתים הפרטיים שמתחילים בסוף המעברה) לבקש ממנה ספר טבע. לא שמחתי ללכת לבקש ממנה ספר, ועוד בשבת. הרבה מכוניות היו על הכביש ואני הלכתי בשוליים. כשהגעתי לבית שלה התחיל הכלב שלהם לנבוח. נבהלתי וקצת התרחקתי והתחלתי לקרוא בקול: "ענת! ענת!" אמא שלה יצאה ושאלה מה אני רוצה. אמרתי שאני רוצה את ענת. אמא של ענת ניגשה לכלב שהמשיך בינתיים לנבוח ואמרה לו: "שקט, רקס!" ולי אמרה להיכנס. הכלב נהם משהו ואחר כך השתק. נכנסתי בזהירות דרך השער כשלבי דופק חזק מפחד. ראיתי שלבית יש שתי כניסות.

נכנסתי דרך הכניסה המרוחקת מן הכלב. דלת הבית הייתה פתוחה. נכנסתי במהירות וסגרתי אחרי את הדלת. מצאתי את עצמי במסדרון ארוך. החדר הראשון מימין היה ריק. התקדמתי והצצתי לחדר השני, ואז ראיתי אותה, את ענת. היא יושבה על שטיח בצבע ירקרק ושיחקה באיזה משחק שאני לא מכירה. כשראתה אותי הרימה את עיניה ושאלה בפליאה: "למה באת?"

"את יכולה להשאיל לי רק להיום את ספר טבע?" מלמלתי. ענת לא ענתה והמשיכה להביט בי. פתאום שמתי לב שפניה מלאות נמשים והתפלאתי שעד עכשיו לא שמתי לב לזה בכלל.

לבסוף אמרה: "לתת לך הביתה אני לא יכולה, אבל את יכולה לעיין בו פה". לא שמחתי על האפשרות הזו, אבל לא הייתה לי ברירה. ישבתי על השטיח וקראתי מתוך הספר את הפרק על מבנה עמוד השדרה וגם העתקתי את השאלות שבספר למחברת שהבאתי, וכל הזמן הזה ענת שיחקה לה כאילו אני לא נמצאת בחדר. פעם אחת היא גם יצאה מהחדר וחזרה עם צלחת גדושה בפירות, כנראה מהעצים שלהם, אבל לא הציעה לי, רק אכלה בעצמה.

שמחתי כשסוף סוף סיימתי. אמרתי "תודה" וביקשתי שתשגיח על הכלב. היא קמה בחוסר חשק ושתינו יצאנו לחצר. היא החזיקה את הכלב ברצועה שעל צווארו ואני יצאתי דרך השער החוצה. אחרי שסגרתי את השער התחלתי לרוץ לכיוון הבית שלי. רצתי בשולי הכביש הסואן וכשכמעט הגעתי למעברה ראיתי פתאום אוטובוס גדול עומד על הכביש והתקהלות של המון ילדים מהמעברה. כשהתקרבותי ראיתי שזה אוטובוס של תיירים, גדול ויפה.

מן האוטובוס ירדו תיירים ותיירות לבושים בגדים יפים. בידיהם החזיקו שקיות של ממתקים. הילדים התנפלו על השקיות, דחפו אחד את השני וצעקו : "לי!" "לי!" "תני לי!" עמדתי בצד והסתכלתי. ראיתי המון ידיים מושטות לעבר השקיות. הייתי רחוקה מהאחרים. גם אני רציתי מאוד בממתקים, אבל התביישתי להידחק. התיירים דיברו ביניהם באנגלית, תוך שהם מחלקים את השקיות. מי שידו הייתה הכי קרובה קיבל ראשון. ראיתי שדוד הצליח לקבל אפילו פעמיים.

פתאום שמעתי מישהי אומרת בעברית: "תראו איזו ילדה נחמדה, איך היא עומדת בשקט..." אשה עם תלתלים בלונדיניים פילסה לה דרך בין הילדים, ניגשה אלי, חייכה והושיטה לי שקית ענקית של ממתקים, הכי גדולה שהייתה! לקחתי את השקית והרגשתי תחושה מתוקה: דווקא אני זכיתי! אמרתי תודה חלושה ופניתי מהר בדרך הביתה. רגלי היו קלות. כבר שכחתי מה היה אצל ענת. כל הזמן חשבתי על זה שאני בת מזל ושהנה למרות שלא נדחקתי זכיתי בשקית הכי גדולה! השקית הייתה שקופה ודרכה ראיתי המון המון ממתקים בכל מיני צבעים: שוקולדות, ופלים, ביסקוויטים, מסטיקים וסוכריות בצבעים שונים. פתחתי את השקית והוצאתי שוקולד עטוף בעטיפת זהב. קילפתי את העטיפה והכנסתי את השוקולד לפה. היה לו טעם מתוק ונפלא. את העטיפה הזהובה הכנסתי חזרה לשקית וסגרתי אותה. ראיתי שנשארו לי עוד מלא ממתקים, להרבה הרבה זמן.

שלך
לידיה

שבת, 21.1.59

רותי יקרה,

עמדנו קבוצה גדולה של ילדים שחזרו מ"התאנים", מול הצריף של לייבל.

"לייבל! לייבל! צא החוצה!"

לייבל, זה המשוגע של המעברה. הוא גר לבדו בצריף, קרוב למרכז וכולם אוהבים להציק לו.

היה שקט זמן מה ומיד אחר כך המשכנו בקריאות: "לייבל! לייבל!"

"לייבל'ה..." קרא בקול דקיק, דודיק (ילד מכיתה ו' שגר קרוב למזל) מה שגרם לפרץ צחוק.

ואז לייבל יצא. הוא נעמד בפתח הצריף, עם כובע הטמבל הנצחי שלו, לבוש במכנסיים רחבים, קשורים בחוט אדום, עם קרע גדול בברך. פתאום התכופף ופער את פיו בחיוך גדול. היה לו פה חסר שיניים כמעט. בסך הכל נשארו לו שתי שיניים קדמיות בלסת העליונה ועוד שתיים בלסת התחתונה. כשהוא חייך ככה, ראו לו את ארבעת השיניים האלה ואת החניכיים הגדולים והאדומים שלו.

"צ'פצ'ה, לייבל?" קרא דודיק ("צ'פצ'ה" זה "מה שלומך?" ברומנית).

לייבל המשיך לחייך עוד ועוד ונפנף בידו לשלום. "בוא הנה לייבל. הבאנו לך תאנים". זה היה דוד.

לייבל התקרב בהיסוס, עדיין מחייך, ואז מכל הכיוונים, נחתו על פניו תאנים בשלות ורקובות וגם תותים שחורים...

לייבל עמד כשראשו כפוף. פניו היו מרוחים בכל מיני צבעים, שחור, וירוק וורוד. מיץ טפטף מפניו על האדמה. הוא הרים קצת את ראשו. ראינו שאת החיוך מחליף עכשיו זעם נוראי. הוא ירק לעברנו וקילל: "קיבינימאט.. יופטפוימאט...!"

התרחקנו קצת בגלל היריקות אבל עדיין הקפנו אותו והתבוננו.

לפתע פרץ לעברנו ועיניו היו מפחידות ממש. כולם הספיקו לברוח, אבל לייבל רדף דווקא אחרי דוד. ראינו שהוא תופס אותו בשערות. עמדנו מרחוק חסרי נשימה וצפינו. אף אחד לא העז להתקרב. לייבל אחז את דוד בשערותיו וביקש לדפוק את ראשו באדמה. פתאום, אני לא יודעת איך, הצליח דוד לחמוק, ברח ונעלם בין הצריפים.

באותו רגע חשבתי שלא הייתי מצטערת לו כן הצליח לייבל. כי פעם אחת מגיע לו, לדוד המגעיל הזה, גם לחטוף.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

רונית עברה דירה. היא עברה מהמעברה לאיזה מקום ליד תל-אביב. מאוד חבל לי. רונית למדה אמנם בכיתה מקבילה, ולא בכיתה שלי, אבל היינו ביחסים טובים וחיבבתי אותה מאוד.

עוד משפחות עוזבות בזמן האחרון את המעברה. רובן עוברות לשיכונים שעל הגבעה.

הגבעה, כבר כתבתי לך, נמצאת ממש מעל המעברה. אני מטפסת לשם בקלי קלות. שם גם גרים מכרים שלנו, כבר הרבה שנים.

בשיכון גרה גם משפחת חורי שמוכרת ביצים טריות. אמא שולחת אותי הרבה פעמים לקנות אצלם ביצים. פעם אחת כשהייתי קטנה, בת חמש או שש, עליתי לשיכון לקנות ביצים ממשפחת חורי. אני זוכרת שזה היה יום חם נורא. ליד אחד הבתים פגשתי את נירה שגרה פעם במעברה ועברה שנה לפני כן לשיכון. היא הייתה יחד עם אחותה הגדולה והן שיחקו בחבל. הן הזמינו אותי לשחק איתן. היה קריר ונעים מתחת לבית. שיחקנו בחבל, בפלורות ואחר כך במחבואים. אחר כך נירה עלתה לבית שלה והביאה לכולם בקבוק מים קרים וגם לחם עם ריבה צהובה שאני מאוד אוהבת (סיפרתי לך כבר), וככה עבר הזמן מהר והתחיל פתאום להחשיך. רק אז אמרתי לנירה שאני צריכה ללכת והתחלתי לרדת את הגבעה.

החום נשבר ונשבה רוח נעימה. חשבתי כמה כיף היה לי

היום, אבל עכשיו רציתי להיות כבר בבית. אז התחלתי לרוץ וכבר הגעתי לברזייה שלנו והנה אני רואה הרבה שכנות מקובצות שם. כשהן רואות אותי הן מתקהלות סביבי ואומרות לי: "לידיה, איפה היית? אמא שלך כמעט קראה למשטרה".

לא הבנתי מה קרה ולמה. פתאום ראיתי את אמא רצה לקראתי, שמעתי את כולם שואלים: "איפה היית ... לאן נעלמת ...?" ואני עונה: "רק שיחקתי ..."

כשאמא התקרבה וראיתי את פניה הבנתי איזו דאגה איומה גרמתי לה ומיד אחרי זה פחדתי ממה שצפוי לי. אבל אמא רק נישקה אותי כמה פעמים ולקחה אותי לצריף. היא רחצה אותי ונתנה לי לשתות שתי כוסות תה עם חלב והשכיבה אותי לישון.

כשהייתי במיטה, רק אז, נזכרתי שבכלל לא קניתי ביצים!

בקשר לרונית, היא הבטיחה שתבוא לבקר במעברה ואני באמת מקווה שתבוא לבקר. אבל בדרך כלל, מי שעזב, לא בא אף פעם לבקר.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

בלילה התעוררתי פתאום. שמעתי כל מיני רעשים ומישהו צועק. אמא ישנה חזק ולא התעוררה. קמתי מהר ויצאתי יחפה מן הצריף. הרעש בא מכיוון הצריף של נחום ודוריס. היה קר בחוץ ואני הידקתי את הכותונת שלי והתקרבת לי לצריף שלהם. עכשיו יכולתי לראות את נחום עומד בחוץ מול הצריף שלו ודופק חזק על דלת הצריף. העמידה שלו הייתה משונה. הוא היה כזה כפוף. נחום דפק שוב ושוב על הדלת הסגורה, מידי פעם נשען על הדלת כאילו עמד ליפול. שמעתי רעשים מתוך הצריף. נחום סינן משהו מבין שפתיו וניסה לפתוח את הדלת בכוח, ופעם אחת אפילו נתן מכה עם כל הגוף על הדלת.

עמדתי בשקט, בלי שנחום יבחין בי וחיכיתי. פתאום נפתחה הדלת ושמעתי את דוריס צועקת: "יותר אני לא אכניס אותך! אני נשבעת! יה מטומטם!"

נחום נפל לתוך הצריף והדלת נסגרה, ושוב היה שקט. התחיל פתאום לטפטף ואני חזרתי לצריף שלנו ונכנסתי למיטה שלי הצמודה למיטה של אמא. התפלאתי שהילדים של נחום ודוריס לא התעוררו, ובכלל מה קרה שם, לא הבנתי.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

ביום רביעי בסוף שיעור התעמלות הרגשתי לא טוב. הרגשתי חולשה מוזרה והיה לי קשה לנשום. המורה להתעמלות אמר לי לשבת בצד ולנוח.

זה היה השיעור האחרון ותוך זמן קצר הוא הסתיים. התכוונתי ללכת הביתה כשפתאום ניגשה אלי מיקי ואמרה לי: "לידיה, בואי אלי הביתה ותנוחי וכשתרגישי יותר טוב תלכי לבית שלך, טוב?"

לא עניתי מיד. היססתי. מצד אחד שמחתי שמיקי מזמינה אותי אליה הביתה ומצד שני משהו בתוכי אמר לי – לא. "אני מרגישה כבר יותר טוב..." אמרתי לבסוף חלושות. אבל מיקי לא ויתרה: "לא! לא!" אמרה לי בתקיפות "את ממש לבנה, את לא יכולה ללכת ככה עד לבית שלך". "טוב", אמרתי לבסוף. "בסדר".

לקחנו את הילקוטים והתחלנו ללכת לכיוון הבית שלה. עברנו על פני הצרכנייה, ואחר כך נכנסנו לחורשה קטנה וכשיצאנו ממנה הצביעה מיקי על בית מרובע עם חצר גדולה ומגודרת ואמרה: "זה הבית שלי".

השער היה פתוח. עברנו דרך החצר שהייתה מכוסה דשא ופרחים. מאחורי הבית הציצו עצי פרי. נדמה לי שזיהיתי עץ שזיפים. אמא של מיקי יצאה לקראתנו ומיקי אמרה לה: "זאת לידיה, סיפרתי לך עליה. היא הרגישה קצת לא טוב והזמנתי אותה לנוח אצלנו".

"יופי, יופי, בואו!" אמרה אמא של מיקי. לאמא של מיקי יש שיער אדמדם דומה לזה של מיקי אבל הוא היה אסוף למעלה. השיער של מיקי קצת יותר בהיר והיא הולכת עם שתי קוקיות.

שאלתי את עצמי מה מיקי סיפרה לה עלי. נכנסנו לבית. הדבר הראשון שראיתי היה שהבית ענק. פשוט ענק. פעם ראשונה שראיתי בית כזה גדול. הלכתי בזהירות על המרצפות הגדולות והחלקות וחששתי שאחליק.

אמא של מיקי נכנסה בינתיים הביתה וניגשה למטבח. היו שם כל מיני מכשירים שלא ראיתי אף פעם. אמא של מיקי פתחה מקרר גדול והוציאה משם בקבוק עם משקה צהוב.

"בואי לחדר שלי", הזמינה אותי מיקי כשראתה שאני עומדת ומתבוננת במטבח. עברנו על פני כמה חדרים ולבסוף אמרה מיקי: "זה החדר שלי".

נכנסנו לחדר. היו שם מיטה, שולחן כתיבה, כיסא, מנורת לילה ומדפים עם ספרים. על החלונות היו וילונות בצבע לבן עם פרחים ורודים וכחולים. מיקי הסיטה את הווילונות לצדדים ואור נעים נכנס לחדר. "שבי", אמרה לי מיקי.

בזהירות משכתי את הכיסא והתיישבתי. מיקי השתרעה מולי על המיטה, השעינה ראשה על ידה הימנית והתבוננה בי. "נו, איך את מרגישה לידיה?"

"בסדר". הנהנתי בראשי וחייכתי קצת במבוכה. בעצם הרגשתי כבר טוב, רק טיפה חלשה. אמא של מיקי באה עם מגש ובתוכו שתי כוסות מלאות מיץ וצלחת עם

עוגיות בצורת כוכבים.

"בואו תשתו. איך את מרגישה, לידיה?"

"בסדר", אמרתי פעם שנייה. היא הניחה את המגש על השולחן ויצאה. חשבתי לעצמי שאמא של מיקי מקסימה בדיוק כמו מיקי.

שתינו מיץ קר. היה לו טעם חמוץ-מתוק, של לימון ותפוז ביחד. לקחתי עוגייה ואכלתי אותה באיטיות. אחרי זה אמרה מיקי: "ועכשיו בואי אראה לך את חדר המשחקים שלי".

היא אחזה בידי והובילה אותי לחדר גדול. עמדתי בפתח החדר ולרגע הרגשתי המומה כל כך, שלא יכולתי לזוז. המון צעצועים ומשחקים, שאת רובם לא היכרתי, מילאו את החדר. בובות בצבעים ובגדלים שונים היו מונחות על המדפים וזרקות על השטיח.

"במה את רוצה לשחק?" מיקי הוציאה אותי ממחשבותי. "בבובות", אמרתי ללא היסוס.

"בובות? לי כבר נמאס מהן", אמרה מיקי. "תשחקי בהן, אם את רוצה. אני הולכת לצייר".

וכך עזבה אותי מיקי בחדר לבד.

הרגשתי שאני מרותקת. באיזו בובה אשחק? בבובה הג'ינג'ית הרזה? השחורה עם עיני התכלת? או האחרות? היה לי קשה להחליט.

אחזתי בבובה גדולה מאוד, לבושה שמלה צבעונית עם כתפיות. לבובה היו עינים כחולות ושיער בלונדיני ארוך וגולש. אחזתי בבובה והצמדתי אותה חזק אלי. העמדתי אותה ואחר כך הושבתי אותה. ליטפתי את שערותיה וקלעתי מהן צמה. אחר כך פירקתי את הצמה. כל כך הרבה

בובות, חשבתני.

אחר כך הרמתי מהשטיח בובה קטנה יותר עם שיער קצר ושחור והשכבתי אותה לישון. כיסיתי אותה בשמיכה קטנה שהייתה שם. לא יאמן! למימי כל כך הרבה בובות ואין לה אפילו חשק לשחק בהן.

הרמתי שוב את הבובה הגדולה, חיבקתי אותה חזק חזק ועצמתי את עיני.

ראיתי את עצמי פתאום ילדה קטנה בת ארבע, שמרגישה שהיא מוכרחה, בכל מחיר, שתהיה לה בובה. כל כך רציתי אז בובה שחשבתני שמשוהו בפנים יתפוצץ בי אם לא אשיג בובה. נזכרתי איך התרוצצתי במעברה וחיפשתי כל מיני חלקים שמהם אעשה לי בובה ואיך חיברתי מקלות של קרטיב בחוט צמר שביקשתי מאמא ומהם עשיתי גוף. את הראש הכנתי מסמרטוטים. בסוף יצאה לי בובה משונה כזו, כמעט בלי גוף. רק ראש, ידיים ורגליים.

הסתכלתי עכשיו בבובה הגדולה הבלונדינית. בובה אמיתית. כולן שם היו בובות אמיתיות, אך זו הייתה הכי הכי.

"נו, לידה, רוצה עכשיו לשחק במשהו אחר?" מימי הופיעה בפתח החדר וקטעה את מחשבותי.

"אני צריכה ללכת הביתה." אמרתי.

"חכי, עוד מעט אבא שלי יבוא וייקח אותך הביתה". שידלה אותי מימי להישאר.

"לא תודה. אני מרגישה כבר בסדר גמור. באמת... ואמא שלי תדאג", הוספתי.

ידעתי שאמא עוד לא חזרה הביתה מהעבודה, אבל כבר רציתי ללכת. מימי ליוותה אותי לשער.

בדרך למעברה חשבתי על זה שמיקי שונה מרוב הבנות
במושבה ושהיא מאוד נחמדה אלי.
חשבתי על זה שהייתי רוצה מאוד להיות חברה שלה, אבל
הרגשתי גם, מאיזה סיבה לא ברורה, שאני לא יכולה להיות
חברה שלה, כלומר, חברה ממש, כמו עם מזל.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

נורא. נורא! יש לזה טעם נוראי. לו ידעתי שזה יהיה כך, לא הייתי שותה את זה, גם אם היו מענישים אותי. וזה מזכיר לי שבגן, ביום שבאו לתת זריקות, התחבאתי יחד עם מזל במקלט, כדי לא לקבל זריקה. נשארנו שם עד שכולם כבר הלכו וסגרו את הגן. באותו יום היינו צריכות לטפס על הגדר בשביל לצאת הביתה. אבל לא התחרטנו אפילו שקיבלנו עונש לא לבוא יומיים לגן.

עוד לא סיפרתי לך מה זה הטעם הנוראי הזה. קוראים לזה שמן דגים. אמרו שזה בריא וזה חובה. אז כמו כולם לקחתי כף אחת ואני לא יכולה לתאר לך מה שהרגשתי. משהו גרוע מזה לא יכול להיות. ממש טעם מגעיל. מאז אתמול, כל הזמן הטעם עולה לי מחדש לגרון ולפה וכשאני רק מדמיינת את עצמי שותה את השמן אני מקבלת בחילה. מה שבטוח שלעולם, לעולם לא אקח לפה שמן דגים!

שלך
לידיה

נ.ב.

משהו טוב. הלילה תהיה חתונה במעברה. הכלה ומשפחתה גרים בערך באמצע המעברה, קרוב לבית של מושיקו. אמא הבטיחה לי שאם אישן מוקדם הערב, היא תעיר אותי לחתונה שתימשך עד מאוחר בלילה.

רותי יקרה,

יהיה לך קשה להאמין! אבל אתמול בלילה נודע לי שהייתה לי פעם אחות! כן אחות ממש. היא מתה בחוץ לארץ, עוד לפני שנולדתי. כל זה נודע לי אחרי החתונה שהלכנו אליה, כשאמא ואני הלכנו לישון.

אבל קודם אני אספר לך על החתונה.

כשהגענו כבר התחיל הטקס. החתונה התקיימה בחוץ, וסידרו חופה מיוחדת לכבוד זה. הכלה הייתה לבושה בשמלה לבנה ארוכה, ושתי האחיות הקטנות שלה החזיקו לה מאחורה את שובל השמלה. השיער שלה היה מורם והפנים היו מכוסות בבד לבן, שקוף. גם החתן היה לבוש יפה וחגיגי: חולצה לבנה ומעיל שחור ואפילו עניבה! אמא סיפרה לי שהוא בן דוד של הכלה, מכפר אתא. באמצע עמד הרבי ואמר כל מיני דברים. לא שמעתי בדיוק מה הוא אמר, אבל האמא של הכלה בכתה פתאום. ראיתי שהחתן שם טבעת לכלה ואחר כך היה רעש גדול. נשברה כוס וכל הנשים התחילו להשמיע מין קול כזה מסולסל וגבוה שכבר שמעתי אותו באירועים אחרים. זה נשמע משהו כמו: כָּלֵלֵל... אבל מאוד גבוה. גם אמא שלי עשתה את זה עכשיו. הרבה אנשים הקיפו את הכלה והיא התחילה לבכות. אני לא מבינה למה.

אחר כך היו ריקודים. הגברים רקדו במעגל, ריקוד שדומה להורה. הם החזיקו אחד את השני בכתפיים, רקדו ושרו, זה נשמע ככה:

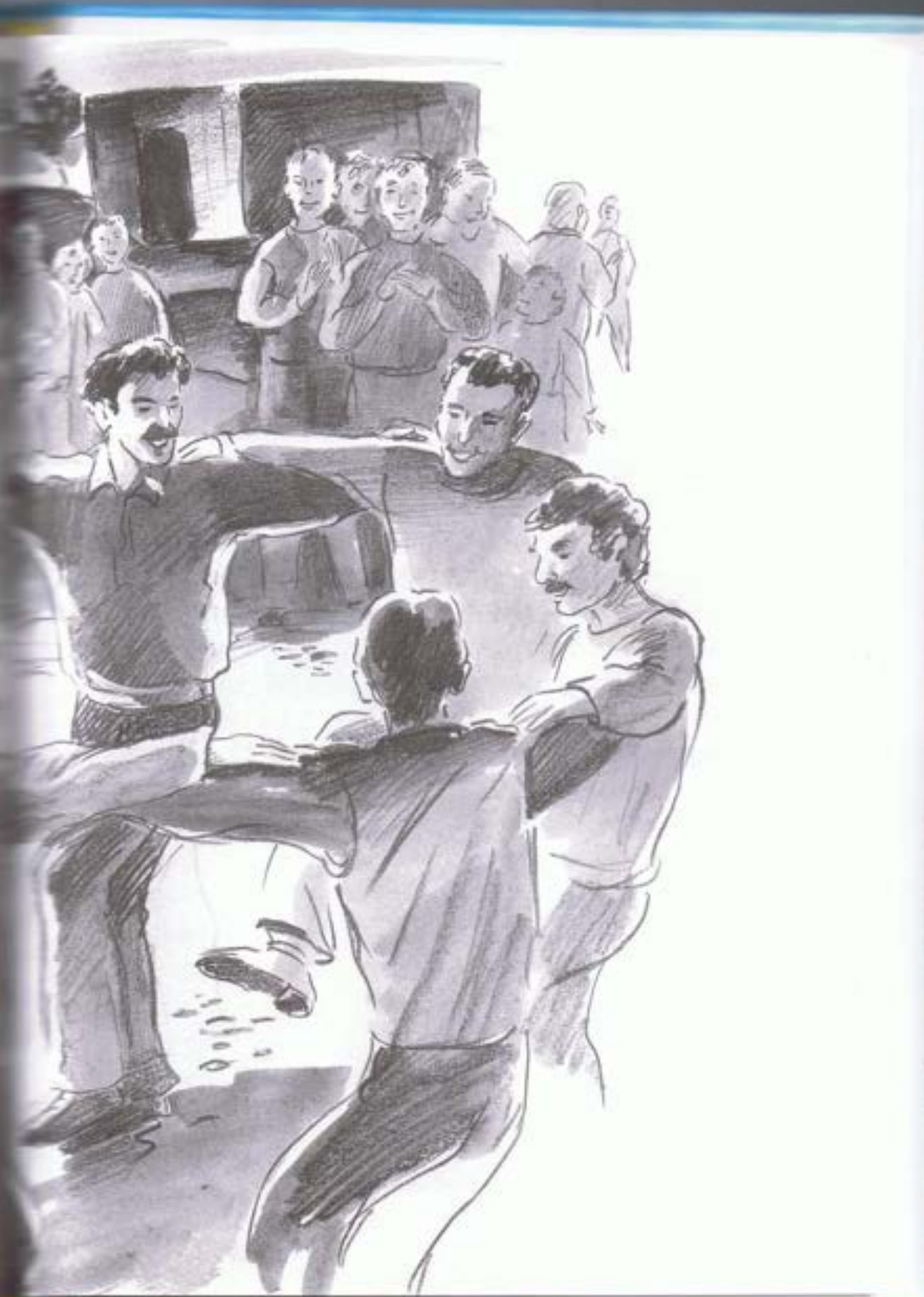
"הי פרצ'מה
הי פרצ'מה
אסמר רזלה
פרצ'מה".

אמא אמרה שזה ריקוד ידוע של הכורדים. היה שם גם אוכל. הרבה אוכל. כעכים מתוקים ועוד דברים אפויים וטעימים, וגם פיתות עם נקניק. היו שם הרבה אנשים שאנחנו מכירים. גם דוריס הייתה עם רינה ושרה וגם רוזה השכנה שלנו, שבאה בלי הילדים, וכרמלה השמנה עם אמא שלה ועם הנזלת התמידית שלה. הלבישו אותה לכבוד החתונה שמלה לבנה חגיגית שנראתה מגוחכת עליה והבליטה עוד יותר את הבטן השמנה שלה. האחים שלה, לא היו למזלנו. גם מזל לא הייתה ולא ראיתי את מושיקו. נשארנו שם עד מאוחר מאוד בלילה, וכבר היה קר מאוד. אני חושבת שהיה כבר חצות או אחת בלילה כשנכנסנו למיטה.

במיטה, לפני שנרדמנו, שאלתי את אמא, אם היא תתחתן עוד פעם. היא אמרה שהיא לא יודעת ושאלה אותי למה אני שואלת. אמרתי לה שהייתי רוצה שיהיה לי אח קטן, שאני מאוד מאוד מאוד רוצה אח קטן.

אמא לא ענתה. נדמה היה לי שנרדמה ואז גם אני שתקתי. חשבתי כמה טוב היה לו היה לי אח כזה שאטייל איתו יד ביד בכל מקום במעברה ואסביר לו איפה נמצא כל דבר ואלמד אותו כל דבר שרק יבקש. וגם אגן עליו אם מישוהו יציק לו...

כמעט נרדמתי כשפתאום שמעתי את אמא אומרת: "הייתה לי פעם עוד ילדה, לפניך, היא מתה בעירק".

התעוררתי בבית אחת והתיישבתי. איך אמא אומרת לי ככה
 פתאום שהייתה לי אחות, ואני בכלל לא ידעתי?
 ניערתי את אמא בכתפה, אבל היא לא זזה. היה ברור לי
 שהיא לא ישנה, אולי רק מהרהרת לכן ניערתי אותה שוב
 ושאלתי: "איך היא מתה?" היו לי עוד המון שאלות ולא
 ידעתי במה להתחיל. רציתי שתסביר לי הכל, שתספר לי.
 אמא ענתה בקול שקט שהיא מתה משתייה של תה בבונג
 כשהייתה תינוקת בת שנה וחצי, עוד לפני שנולדתי,
 כשהיא הייתה בהריון איתי ושוב חזרה על המשפט שכבר
 שמעתי ש"בחוץ לארץ לא ידעו לטפל טוב במחלות".
 "ועכשו תישני בְּדֵלֶק, כבר מאוחר" אמרה אמא וסגרה בזה
 את הנושא. ("בְּדֵלֶק" זה משהו כמו "מותק" בערבית. ככה
 זה. אמא מדברת איתי חצי בעברית וחצי בערבית).
 היה לי קשה להירדם: תארי לך, רותי, שהייתה לי היום
 אחות גדולה, איזה כיף זה היה?
 פתאום נזכרתי: "ואיך קראו לה?"
 "רָשָׁל" אמרה אמא בחצי קול.
 הרגשתי שהיא מצטערת שנסחפה וסיפרה לי.
 רָשָׁל. איזה שם יפה... אבל בארץ בטח היו משנים את השם
 שלה לרחל...

מעניין איך היא נראתה. האם דמתה לי? חשבתי גם על
 אמא. על הסבל שהיא עברה, והיא בכלל לא מראה את זה.
 רציתי לחבק אותה חזק חזק, לדבר איתה ולשאול עוד
 מליון שאלות, אבל שמעתי את נשימותיה והבנתי שנרדמה.

שלך
 לידיה

יום ראשון 19.2.59

רותי יקרה,

בלילות האחרונים אני שוב שומעת רעשים וצעקות מכיוון הצריף של נחום ודוריס. כשקמתי לילה אחד וניגשתי לשם, ראיתי בדיוק מה שראיתי אז באותו לילה: דפיקות חזקות בדלת, צעקות, קללות ואחר כך הדלת נפתחת, נחום נכנס, ושקט. אני כבר לא קמה יותר. אחרי שמשתרר שקט אני מנסה להירדם שוב וזהו.

שרה אף פעם לא מזכירה משהו בעניין הזה. כנראה שהיא בכלל ישנה, אבל אני אשאל אותה יום אחד מה קורה. רינה, אחותה הגדולה, לפעמים מציקה לי. אבל בכל זאת, בגלל שרה ובגלל דוריס, אני באה לשם די הרבה. את דוריס אני ממש אוהבת. היא מדברת אלי כאילו אני גדולה ממש, כאילו אני חברה שלה. לפעמים היא מבקשת ממני לעזור לשרה בלימודים ולפעמים היא מבקשת שאדקלם לפניה איזה דקלום שהיה לי פעם, בחג השבועות בכיתה א'. כמעט תמיד בסוף הדקלום היא צוחקת ומכבדת אותי בביסקוויט או סוכריה.

שלך
לידיה

שבת 25.2.59

רותי יקרה,

היום הלכנו להציץ לרומנים שרוקדים
טנגו בשבת!

אבל לפני זה הייתי אצל מזל
ושיחקנו יחד עם ילדים
מהשכונה שלה.

בהתחלה שיחקנו "חמור חדש"
ואחר כך עשינו הצגות.

התחלקנו לקבוצות. קבוצה אחת
הציגה וקבוצה שנייה הייתה הקהל
שישב על האדמה ומחא כפיים.

השחקנים היו צריכים גם
להמציא את ההצגה וגם
לשחק.

אני ומזל הצגנו קטע על שתי בנות
שמתרחצות במקלחת. מזל התירה
בשביל זה את הצמות השחורות שלה
ואני הרמתי את הצמה שלי למעלה

והידקתי עם סיכת ראש. בהתחלה המים כאילו קרים ולא
נעים להתרחץ, אבל אחר כך אנחנו מתרגלות. פתאום באים
שני בנים: בנו וברוך, ומציצים לנו. אנחנו נבהלות וצועקות
עליהם שיסתלקו, אבל הבנים רק צוחקים, עד שבאה אישה
מבוגרת למקלחת, זו הייתה אילנה, ששמה עליה איזה
סמרטוט בתור מטפחת ראש והיא צועקת עליהם ומבריחה

אותם. לאילנה הכי התאים משלושתנו לשחק את האישה; בגלל שהיא קצת מלאה היא נראית הכי מבוגרת ביננו. אני חושבת שזה יצא מוצלח כי הקבוצה שישבה מחאה לנו כפיים חזק. ב"קהל" ראיתי פתאום את דוד ויצחק. אני לא יודעת מתי הגיעו. הם התחילו ללגלג ולהפריע. אחר כך הקבוצה השנייה התחילה להציג. הם לא הספיקו הרבה כי כל הזמן דוד ויצחק צעקו והפריעו וכבר לא היה טעם וחשק להמשיך.

ואז דודיק ויוסי, שני ילדים מכיתה ו' שהצטרפו קודם אמרו ביחד:

"הולכים להציץ לרומנים!"

כולנו ביחד אמרנו: "יאללה!"

להציץ לרומנים, זה אומר, להציץ לצריף שבו רוקדים הרומנים טנגו בשבת. הצריף הזה נמצא לא רחוק מהבית של מזל. כולם יודעים שבשבת בצהריים רוקדים שם הרומנים טנגו.

תוך זמן קצר עמדנו מול חלון הצריף. שמענו מוזיקה בוקעת משם וראינו שהחשיכו קצת את הצריף.

דודיק ויוסי הציצו ראשונים ופרצו בצחוק.

מיד אחר כך הצצנו בחלון לפי התור. זאת אומרת מי שהצליח להידחף ראשון. גם אני הצלחתי לבסוף לגשת לחלון. הוא היה נמוך והיה קל להגיע אליו. הבחנתי באפלולית בכמה זוגות רוקדים כשהם חבוקים. נדמה לי שזיהיתי בין הזוגות את ההורים של מושיקו, אבל אני לא בטוחה. בפינה עמד פטיפון והוא ניגן שיר שכבר היכרנו, את השיר הקבוע שלהם: "דומינו".

מיד אחרי הגיע תורה של מזל להציץ, אבל אז נפתח החלון.

מזל נבהלה ונרתעה לאחור. גבר הוציא את ראשו החוצה
וקרא במבטא רומני:

"ילדים, מהר ללכת הביתה!"

אבל במקום ללכת, דודיק ויוסי התחבקו חזק והחלו
להתנועע בקצב הטנגו, כמו הרומנים וגם שרו בקול חזק:
"דומינו... דומינו". וזה גרם לפרץ צחוק חדש.

הרומני אמר שהוא הולך להביא דלי מים כדי לשפוך עלינו
וסגר את החלון. בדיוק אז נזכר דודיק שהוא רעב נורא
ואמר שהוא הולך לאכול בבית "קובה". אחרי זה כולנו כבר
התפזרנו הביתה.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

אתמול הלכתי לספרייה. החלפתי ספר אבל גמרתי לקרוא אותו במדרגות. חזרתי ולקחתי ספר אחר, הפעם עבה: "אי הילדים".

כשחזרתי הביתה, חיכתה לי דוריס בפתח הצריף. "לידיה", היא אמרה לי, "סבתא שלך חולה. אמא שלך לקחה אותה לבית חולים".

לפני שהספקתי לבכות, חיבקה אותי דוריס ואמרה שהלילה אישן אצלם ואין לי מה לדאוג, סבתא תבריא ואמא והיא יחזרו מחר.

תמיד רציתי לישון אצל דוריס, לכן למרות מה שקרה, שמחתי. הלילה אישן אצל שרה

ודוריס! שאלתי איפה אוריאל והיא

אמרה לי שהוא נסע

יחד עם אמא,

שהוא עוזר לה.

נכנסתי

לצריך של סבתא. היה משונה לראות אותו ריק. הסתכלתי על המיטה הריקה של סבתא ופתאום התגנב פחד ללבי, שאולי יקרה לסבתא מה שקרה לסבא, שאולי גם היא לא תחזור יותר.

לא יכולתי להישאר שם יותר. הנחתי את הספר על המיטה של סבתא ויצאתי החוצה לשחק. שיחקתי חמש אבנים עם שרה ואחר כך שיחקנו קלס עם עוד בנות. כשהחשיך נכנסתי עם שרה לצריך שלהם.

נחום לא היה בצריך, ושמחתי. היו רק הילדים. עזרא ישב על המיטה שלו, חצי רדום והסתכל במבט בוהה על איזו נקודה לא ברורה. לפני כן שיף בחוץ במרץ איזו קופסה שהכין במפת"ן. רינה התייחסה אלי דווקא יפה באותו ערב. היא סרגה סוודר ונתנה לי לסרוג שתי שורות. גם אני סרגתי אפודה בשנה שעברה, אבל להעלות עיניים ולסרוג את השורה הראשונה אני תמיד מבקשת ממישהו אחר שיעשה לי, כי זה קשה.

דוריס הכינה לנו לחם עם מרגרינה וריבה צהובה ונתנה פרוסה לכל אחד. היא שאלה מה אני שותה בבית בערב. אמרתי לה: "תה עם חלב".

היא הכינה לי כוס תה עם חלב. לאחרים מזגה תה בכוסות זכוכית קטנטנות, כאלה שגם לנו יש עוד מחוץ לארץ. נזכרתי שהיו לי עוד שיעורים שלא גמרתי, אז רצתי לצריך שלנו והבאתי את התיק שלי, ושם אצל דוריס הכנתי מהר שיעורים בחשבון, על המיטה. שרה ישבה לידי והסתכלה איך אני מכינה. דוריס ישבה על המיטה ממול ועישנה סיגריה. פעם ראשונה שראיתי אותה מעשנת. היא עישנה לאט לאט ואת האפר זרקה על הרצפה.

אחרי שדוריס סיימה את הסיגריה, היא אמרה שאנחנו צריכים כבר לישון. היא התירה את הגומייה משערה שהיה אסוף לקוקו ושערה הארוך והחלק גלש על כתפיה ועשה אותה ממש יפה. עכשיו ראיתי כמה שדוריס ושרה דומות. אותן פנים ממש. אני עוד הייתי צריכה פיפי וזה די הפחיד אותי ללכת בלילה לבית השימוש החשוך, שהיה עכשיו רחוק מתמיד, אבל התביישתי לספר שבבית אני עושה בלילה בסיר, אז התגברתי ורצתי ועשיתי מהר פיפי בבית השימוש. אחר כך הלכנו לישון. אני ישנתי במיטה עם שרה, רינה ישנה במיטה עם דוריס ואברהם ישן במיטה לבד. שרה נרדמה די מהר. אני נשארת ערה.

חשבתי על אמא ועל סבתא ועל אוריאל ונהיה לי עצוב. חשבתי פתאום על סבא. ראיתי לנגד עיני את התמונה ההיא מלפני ארבע שנים: סבא שוכב במיטה, פניו שלווים ועיניו עצומות כאילו ישן. אמא והשכנות עומדות סביבו, ואמא אומרת לכל אחד: "מת כמו מלאך. מת כמו מלאך". ואני כל הזמן פחדתי שהנה עומדים לעשות טעות ולקבור אותו כשאולי הוא בעצם חי עדיין...

באותו יום הלכתי לבית הספר כי ככה החליטו אמא והשכנות. בחצר ילדים התלחשו וגם הצביעו עלי מרחוק. ידעתי שהם אומרים: "סבא שלה מת..." אבל במשך היום שכחתי קצת מהאסון שקרה. כשחזרתי מבית הספר נתקלתי באוריאל ובשמחה סיפרתי לו על הדקלום החדש שקיבלתי לחג השבועות.

אוריאל הביט בי במבט מוזר ולפתע סטר בחזקה על לחיי: "מה את צוחקת", הוא אמר לי "את לא יודעת שסבא מת?" בבת אחת החזיר אותי אז אוריאל למציאות העצובה. סבא

מת, וזה סופי.

כעת אצל דוריס, עוד יכולתי לחוש את לחיי הצרובה מהסטירה. מדוע היה צריך לסטור לי ובאיזו רשות? עוד הרבה מחשבות עצובות באו לי עד שלבסוף הרגשתי שעניי נעשות כבדות. כמעט נרדמתי כשפתאום שמעתי דפיקות חזקות על דלת הצריף.

ראיתי את דוריס קמה ונעמדת רגע, מהססת, ליד הדלת. אחר כך ראיתי אותה ממהרת לפתוח אותה. ראיתי את נחום נכנס פנימה בצעדים משונים, מתנדנד לצדדים.

דוריס תפסה בחולצה שלו ולחשה לו: "שיכור מטומטם... מה יהיה הסוף?" אחר כך היא דחפה את נחום למיטה שבה ישן אברהם וחזרה למיטה שלה, ליד רינה.

עכשיו היה הכל ברור. עכשיו הבנתי מה ששמעתי וראיתי בלילות האחרונים. נחום משתכר בלילות.

אחרי כמה דקות שמעתי את נחום קם מהמיטה. ראיתי אותו מתכופף ליד גיגית כביסה שעמדה בפינת הצריף ומקיא. הרגשתי גועל. נחום חזר למיטה שלו מבלי שרחץ אפילו את פיו.

הכנסתי את הראש עמוק לכר. לא רציתי שדוריס תדע שאני ערה או שומעת. ראיתי קודם שגם שרה התעוררה אבל היא עצמה את עיניה ועשתה את עצמה ישנה.

שמעתי את דוריס מושכת את האף. כנראה בכתה. אחר כך שמעתי רק את הנחירות של נחום.

בבוקר התעוררנו כולנו מוקדם, חוץ מנחום שעוד המשיך לישון ולנחור מדי פעם. נזכרתי במה שקרה בלילה, בהקאה, והרגשתי שוב גועל. חיפשתי בעיני את הגיגית. ראיתי

אותה תלויה על מסמר, נקייה לגמרי. אולי כל מה שראיתי
היה בסך הכל חלום?

אחר כך דוריס שלחה את שרה להביא ביצה מהתרנגולת.
יש להם תרנגולת שכל יום מטילה ביצה אחת וכעת שרה
הלכה להביא את הביצה היומית. בינתיים הלכתי לברזייה
לשטוף פנים וכשחזרתי מהברזייה כבר חזרה שרה עם ביצה
ביד. היא נתנה לי לנגוע בה. הביצה הייתה חמה. שרה נתנה
את הביצה לדוריס ודוריס ערבבה את הביצה עם קמח
ובצל וטיגנה במחבת חביתה גדולה.

ישבנו על הרצפה וכל אחד קיבל חתיכת חביתה עם לחם
ותה. אני קיבלתי תה עם חלב.

דוריס הכינה לכולם וגם לי, סנדוויצ'ים לבית הספר: לחם
עם גבינה צהובה. לא אמרתי לדוריס שאני לא אוהבת
גבינה צהובה. לקחתי את הסנדוויץ' והכנסתי לתיק.
כשיצאנו מהצריף לבית הספר, ראיתי שנחום עדיין ישן.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

סבתא הבריאה וחזרה הביתה. אבל לא למחרת כמו שדוריס אמרה, אלא אחרי ארבעה ימים. אבל אמא חזרה למחרת. מאז שסבתא חזרה מבית החולים היא כמעט ולא יוצאת מהצריף. אפילו לשירותים היא לא הולכת ועושה בסיר. רק לפעמים כשיש יום יפה, היא יושבת עם אמא בחוץ, שותה כוס תה עם נענע ואחר כך נכנסת חזרה. היא גם הולכת מאז כפופה.

מאז שישנתי אצל דוריס, רינה מציקה לי יותר. אתמול למשל שכחתי את המסרק שלנו בברזייה. אחרי כמה דקות נזכרתי וחזרתי לברזייה אבל לא מצאתי אותו. פגשתי את רינה ושאלתי אותה אם ראתה את המסרק שלנו, מסרק העץ של אמא. היא תפסה אותי בשרוול ואמרה לי: "בואי איתי".

היא גרה אותי לבית השימוש ושם

הראתה לי אותו שקוע עם כל החרה. אחר כך נעצה בי את עיניה הגדולות שנראו לי עכשיו ירוקות לגמרי ואמרה כאילו בתמימות:

"ומי יוציא אותך?"

גם עם שרה חל איזה שינוי. אני מרגישה שכאילו היא משתדלת לא לפגוש אותי.

רק עם דוריס היחסים נשארו כפי שהיו ואולי טובים יותר. לפעמים היא מבקשת ממני לעזור לה באיזה עבודה, למשל להשטיח את הבצק עם מערוך, כשהיא אופה כעכים מתוקים, או לדפוק את גרגרי החומס בפטיש גדול, כדי שהיא תעשה מזה מילוי לבורקסים, ואני עושה את זה ברצון.

שלך
לידיה

יום שני 26.3.59

רותי יקרה,

אתמול הסתכלתי דרך החלון
ועקבתי במבטי אחרי רוזה
השכנה שהכינה חמוצים, בחוץ
ליד הצריף. ריח החמוצים היה
כל כך חזק שהגיע עד אלי. היא
מילאה חמש צנצנות גדולות
וסגרה אותן.

ידי היו מונחות על אדן
החלון. פתאום ראיתי מולי
את דינה ולפני שהספקתי
לשים לב למה שקורה,
היכתה דינה בכף ידי באבן
גדולה שאחזה בידה, וברחה.
בכיתי נורא. היד כאבה, האדימה
והתנפחה קצת.

אמא הייתה עסוקה בהכנת
ממולאים בפינת הבישול. כששמעה
מה שקרה וכשראתה את כף ידי
האדומה יצאה בריצה החוצה ומיהרה
לכיוון הבית של דינה, ואני אחריה.
אמא של דינה תלתה כביסה בחוץ.
אמא החלה לצעוק לעברה, איך זה

דינה באה ובלי שאני עשיתי לה דבר, מכה אותי באבן ואיזה
חינוך יש לילדים שלה ושיתביישו להם...

אמא של דינה קיללה וצעקה בחזרה והאשימה אותנו בכל
מיני האשמות, אבל אמא לא ויתרה והחזירה צעקות וגם
אמרה לאמא של דינה שלא כדאי לדינה לנסות להתקרב
לצריף שלנו...

אני עקבתי אחרי אמא ולא ידעתי את נפשי מרוב שמחה.
כבר שכחתי את היד הכואבת: אמא מצדיקה אותי בפעם
ראשונה ואפילו מוכנה לריב עם השכנים בגללי! הייתי גאה
באמא שלי.

מאז אמא לא מדברת עם אמא של דינה ואני החלטתי שזו
המשימה שלי, להחזיר לדינה, ושעוד אלמד אותה לקח!!

שלך
לידיה

רותי יקרה,

כבר הרבה זמן שאמא מבטיחה לקנות לי בגד חדש בשיכון. היום סוף סוף היא לקחה אותי למוריס, שאותו היא מכירה עוד מזמן שגר במעברה והייתה לו כאן, חנות ירקות במרכז. איך שנכנסנו לחנות הבגדים אמא אמרה למוריס: "תן לי משהו טוב לילדה". ככה תמיד אמרה לו: "תן לי משהו טוב."

מוריס אמר: "בטח, לילדה חמודה, שמלה חמודה". היה למוריס ריח חזק מאוד של בושם. הוא הראה לאמא שתי שמלות שתיכף לא מצאו חן בעיני אמא וגם לא בעיני. אחת מהן הייתה עם כמה שכבות בדים ועם שרוולים תפוחים ונראתה ממש מצחיקה.

אמא חזרה ואמרה לו: "מוריס! משהו טוב!" ואז מוריס הוציא חצאית תכלת עם גומי רחב במותניים ובד מאוד חגיגי שמיד מצאה חן בעיני. אמא אמרה שזה יתאים לחולצה הלבנה שקיבלתי מתנה מהדוד.

אחר כך אמא התחילה להתווכח איתו על המחיר. בסוף היא אמרה לו: "ארבע לירות או שאני לא קונה!". היא אחזה בידי והתכוונה לצאת מהחנות ואז מוריס אמר: "בואי, בואי, אום לידה..." ככה מוריס קרא לאמא: "אום לידה". גם השכנות קוראות לה כך, אבל השם האמיתי שלה הוא אמירה.

מוריס ארז את החצאית בשקית ניילון, אמא שילמה ויצאנו.

לפני שירדנו למעברה, נכנסנו לחנות מכולת לקנות כמה מצרכים ואני ביקשתי מאמא שתקנה לי קרטיב לימון.
 "לא!" אמא אמרה, "מיץ תפוזים טבעי יותר בריא."
 היא קנתה לי כוס מיץ תפוזים טבעי ואני רטנתי בתוכי. מי צריך מיץ, אני הלא ביקשתי קרטיב! התחשק לי לצאת מן החנות ולהראות לאמא שאני כועסת, אבל חשבתי על זה שלעצמה לא קנתה מהמיץ הבריא הזה, רק לי, וגם הייתי מאושרת עם החצאית החדשה, לכן שתיתי את המיץ מהר מבלי להעיר דבר.

שלך
 לידיה

רותי יקרה,

הלכנו להביא קרח. האיש של הקרח מגיע תמיד למרכז, שם אנחנו מחכים לו. בינתיים קפצתי לליאון לקנות סוכריה. ליד דלת החנות של ליאון, בחוץ, ראיתי את לייבל המשוגע עומד ומחייך לעצמו. כל פעם שמישהו נכנס לחנות הוא הוריד בפניו את הכובע והתכופף קצת קדימה, כאילו קד קידה. כשהוא התכופף ראו לו את הקרחת במרכז הראש. עכשיו הבנתי למה הלך תמיד עם הכובע טמבל שלו. גם כשאני נכנסתי הוא הוריד את הכובע והמשיך לחייך את החיוך המגוחך שלו. הוא עשה את זה שוב כשיצאתי.

כשחזרתי ראיתי שעדיין מחכים למוכר הקרח. הנשים ישבו על אבנים גדולות ופטפטו ביניהן. פתאום ראיתי בבירור שגברת מנדל הרומנייה לא לובשת תחתונים. גם עוד ילדים ראו את זה והתחילו לצחקק.

האיש של הקרח הגיע עם הסוס והעגלה. בעגלה היו הרבה בלוקים של קרח, מספיק לכולם, ובכל זאת היו כאלה שהתנפלו על העגלה. ראיתי את מושיקו מגיע. גם הוא בא לקנות קרח. הוא עמד עכשיו אחרון בתור.

כשהגיע תורי, ביקשתי רבע בלוק. האיש חתך את הבלוק בסכין ושם את הקרח שלי על העגלה שהבאתי. שילמתי והתחלתי להסיע את העגלה על הכביש לכיוון הצריף שלנו. לפני, במרחק גדול, ראיתי את דינה. זיהיתי אותה לפי השמלה עם הפרחים שהיא תמיד לובשת והשיער הפרוע.

היא הסיעה גם כן עגלה.
התחלתי למהר. זה הזמן, חשבתי, להחזיר לה.
כשהתקרבתי אליה, ראיתי שהיא מסיעה בעגלה ירקות
ופירות. ידעתי בדיוק מה אני צריכה לעשות. עצרתי את
העגלה שלי בשולי הכביש ובזריזות דחפתי את דינה במכה
חזקה הרחק מן העגלה שלה. דינה נפלה ולפני שהיא
הספיקה להתאושש, הוצאתי מתוך העגלה שלה את
הירקות והפירות שהיו מונחים בשקיות שקופות ופיזרתי
אותן על פני הכביש. דינה הייתה כל כך המומה שלא יכלה
להגיב. אני מיהרתי לעגלה שלי עם הקרח וברחתי
מהמקום. בדרך עוד העפתי מבט אחורנית והספקתי לראות
איך דינה קמה ואיך העגבניות האדומות והמלפפונים
מתפזרים לכל הכיוונים כשדינה מנסה ללקט אותם אחד
אחד...

שלך
לידיה

רותי יקרה,

אני חולה בחצבת! למעשה אני מרגישה די טוב. קצת משתעלת ויש לי נקודות אדומות בגוף וזה הכל. אמא אמרה שזה חצבת. לא הלכתי היום לבית הספר, סתם שוטטתי לי בחוץ. רוזה, השכנה מאחורינו, אמרה לאמא שאני צריכה לשים על הראש מטפחת אדומה, שככה זה כשחולים בחצבת, ואמא מצאה לי איזה מטפחת אדומה, אבל אני רק מחזיקה אותה ביד. בכלל כל העניין עם המטפחת הזאת נראה לי טיפשי.

בבוקר עמדתי ליד הברזיות והסתכלתי על הנשים ששטפו את הכלים. אני אוהבת לעמוד ולהסתכל איך הן ממרקות שוב ושוב, בברזליות קשות, את הסירים והקומקומים ושמים הרבה סבון ושוטפות כמה פעמים ואם זה לא מספיק מבריק, הן שמות עוד סבון ומשפשפות שוב. כשעמדתי ככה והסתכלתי על השכנות שאלתי את עצמי, מה היה קורה לולא עלינו לארץ. לו נשארנו לחיות בעירק. האם הייתי נשאת כמו שאני, אותה לידיה, עם אותן מחשבות בדיוק, או אולי הייתי שונה, ודומה יותר לשכנות האלה שחיו רוב החיים שלהם בחוץ לארץ? מה שחבל שאני לא זוכרת משם כלום. הזיכרון הראשון שלי מתחיל בארץ, בשער עלייה. אולי זה היה אפילו היום שבו ממש הגענו, כי אני זוכרת שהלכנו אמא, אני, סבא וסבתא באיזו דרך חולית והיינו צריכים לעבור גדר והשמלה של סבתא נתפסה בגדר...

בינתיים גמרו הנשים לרחוץ את הכלים והגיעה אמא של דינה עם שני דליים. היא מילאה אותם במים והלכה לצריף שלה. וגם אני הלכתי משם. הלכתי למכולת וקניתי מליאון מסטיק צהוב וכשחזרתי עלה פתאום בדעתי לעשות לעצמי קופה ולשים שם מטבעות שחשכתי.

מצאתי קופסה מפח, די חלודה והכנסתי לשם את המטבעות שהיו לי. את רוב הכסף שיש לי פשוט מצאתי על האדמה. אמא אף פעם לא מוצאת כסף וכשאני מוצאת ומספרת לה במקרה, מתוך שמחה, היא אומרת לי לא לספר לאף אחד שאז המזל ילך ממני.

שלך

לידיה

רותי יקרה,

גם היום לא הלכתי לבית הספר. כל הבוקר קראתי את הספר שהשאילה לי רינה אתמול: "מחניים". זה ספר נורא יפה ועצוב. קראתי אותו בחוץ מול הצריף של סבתא עד שסיימתי.

בצהריים ניגשה אלי עליזה השכנה, וביקשה שאקנה לה סיגריות. היא אמרה לי איזה סיגריות לקנות ונתנה לי כסף וגם נתנה לי גרוש לקנות לי סוכריה.

הלכתי למכולת ודבר ראשון קניתי סוכרייה אדומה והכנסתי לפה. אחר כך נכנסתי לחנות אחרת כדי לקנות את הסיגריות. אמרתי למוכר:

"אני צריכה סיגריות..." ופתאום שכחתי את השם של הסיגריות. המוכר שאל איזה ואני גמגמתי והסמקתי והוא ניסה לעזור:

"רויאל?"

"...לא." אמרתי.

"טיים?" שוב נענעתי את ראשי לשלילה. יכול להיות שאמרה "רויאל" אבל לא הייתי בטוחה.

"נו, ילדה, אני צריך לסגור", אמר לי המוכר בחוסר סבלנות. לבסוף החלטתי לוותר על הקנייה ובדרך חזרה גם החלטתי לספר לעליזה שהחנות הייתה כבר סגורה.

אבל מה יהיה על הגרוש שנתנה לי לסוכריה? אני צריכה להחזיר לה אותו!

נכנסתי לצריף שלנו וחיטטתי בקופה החדשה. מצאתי

דווקא גרוש אבל הוא היה בצבע חום ואני זכרתי היטב
שהגרוש שקיבלתי היה גרוש לבן. מה לעשות?
נזכרתי בסבתא. רצתי אליה וביקשתי שתחליף לי את
הגרוש. למזלי היה לה גרוש לבן. מיהרתי לעליזה ואמרתי
לה שהחנות כבר סגורה.
"סגור?" היא חזרה אחרי.
"כן", הנעתי בראשי והחזרתי לה את הכסף. "והנה
הגרוש..." הושטתי את ידי לתת לה את הגרוש הלבן.
עליזה הניעה את ידה בביטול: "לא. את זה את לא צריכה
להחזיר, זה שלך..."

שלך
לידיה

רותי יקרה,

עדיין לא מרשים לי ללכת לבית הספר למרות שאני מרגישה מצוין.

היום החלטתי להחביא את הקופה באדמה ליד הבית. חפרתי לי גומה קטנה, שמתה את הקופה וכיסיתי אותה בהמון עפר. ממש אי אפשר לדעת שיש שם משהו מתחת. רק אני יודעת. ויש לי סימן ברור איפה זה נמצא: קרוב לשיח אבטיחים שגדל שם טבעי מבלי ששתלנו אותו.

אחר הצהריים הלכתי למזל. בדרך ראיתי המון עגבניות שאנשים שמו לייבוש בחוץ, ליד הצריפים. עגבניות אדומות ויפות. שורות שורות של עגבניות. לקחתי עגבניה אחת ואכלתי אותה. היה לה טעם מתוק מאוד.

במרחק מה ראיתי את מושיקו נוסע על האופניים שלו לכיוון המרכז. הוא נסע במהירות ונעלם חיש בין הצריפים.

מזל נתנה לי שיעורים וסיפרה לי שהיום התחילו לחלק בבית הספר לכל הילדים בקבוקי חלב בהפסקת האוכל, בקבוק לכל ילד. היא סיפרה שחלק מהילדים אומרים שזה מגעיל ושאורי שפך את החלב לכיור, אבל היא חושבת שזה דווקא טעים.

אחר כך מזל הוציאה מן המקרר גביע לבן ואמרה לי שהיא הכינה אותו לבד, ששרינה השכנה שלה לימדה אותה. היא נתנה לי לטעום והיה לזה טעם אמיתי, דומה לטעם של לבן

בחנות, ואפילו יותר טוב.
היא הבטיחה שתלמד גם אותי להכין.

שלך
לידיה

יום רביעי 11.4.59

רותי יקרה,

התחיל חופש פסח והיה לי קצת משעמם. החלטתי להפתיע את אמא בעבודה ולעזור לה. יש הרבה ילדים גדולים שבחופשות עובדים בחקלאות ומרוויחים כסף, ואני רציתי גם לעזור לאמא וגם להרויח קצת כסף.

ידעתי בדיוק איפה אמא עובדת. הלכתי ישר לשדה שמאחורי הבית. ראיתי הרבה נשים כפופות, מוציאות עשבים מהאדמה. פתאום גיליתי את אמא שלי. היא עבדה מהר ולא ראתה אותי.

רצתי אליה ואמרתי: "אמא, באתי לעבוד". אמא הרימה ראשה. ראיתי שמצחה מזיע. היא הופתעה שבאתי. "לידיה, את עוד קטנה, מה פתאום?"

"לא! אני רוצה לעבוד, אמא. קצת, טוב?"
"טוב", נכנעה אמא. "בואי תעזרי לי בשורה שלי. תתחילי מהסוף".

היא הסבירה לי מה לעשות. הייתי צריכה להוציא עשבים קטנים שהיו בין הגידולים.

התחלתי לעבוד. זה היה נורא נעים בהתחלה. אמא הייתה רחוקה ממני. הוצאתי עשבים ומדי פעם הצצתי לעבר אמא ולעבר שאר העובדות. כל פעם שהרמתי את ראשי ראיתי שאמא ואני מתקרבות אחת לשנייה.

שמעתי את אמא מדברת עם איזה גבר שהיה כנראה המנהל. שמעתי אותה אומרת: "פוגל, זאת הבת שלי, לידיה, באה לעזור".

פוגל, איש גבוה ורחב, חבוש כובע קש, חייך ואמר:
"יופי, יופי".

אמא עבדה מהר מאוד ועברה בערך חצי שעה, או קצת יותר, עד שנפגשנו. חשבתי שנתחיל עכשיו שורה חדשה, אבל אמא אמרה לי שעכשיו יש הפסקת אוכל. כל העובדות התכנסו מתחת לעץ והוציאו אוכל מתוך שקיות ניילון. גם אמא הוציאה אוכל מתוך שקית שהייתה לה. היה שם סנדוויץ עם קציצת ירק ומלפפון שלם לא מקולף. אמא הציעה לי חלק מהסנדוויץ ואני סירבתי. אמא חייכה אלי ואכלה את הסנדוויץ וגם את המלפפון. אחר כך הלכה לברז מים שהיה לא רחוק ושתתה מים עם כף היד. גם אני שתיתי, למרות שלא הייתי צמאה במיוחד.

"זהו לידיה, עכשיו תלכי הביתה". אמרה אמא. עמדתי בשקט ולא זזתי. אמא הבינה. היא הסתכלה לעבר פוגל המנהל שגם הוא עמד והתבונן בשתינו ואמרה לו, כאילו בהתנצלות: "היא רוצה כסף...".

"בואי, בואי ילדה" קרא לי פוגל. הוא הוציא מכיסו מספר מטבעות ושם לי ביד.

פתחתי את כף ידי וספרתי את המטבעות. גיליתי שיש לי שם חמישה עשר גרוש. הייתי קצת מאוכזבת. ציפיתי לקבל יותר, שלושים גרוש או אפילו חצי לירה אבל בכל זאת שמחתי. אוכל לקנות בזה חמש עשר סוכריות דבש או שש כוסות גזוז, בקיוסק בשיכון!

שלך
לידיה

רותי יקרה,

נועה הזמינה אותי ליום הולדת שלה בשבת. אמרתי לה "בסדר", אבל אני לא מתכוונת ללכת. לעולם לא אלך ליום הולדת של מישהו מהמושבה. הפעם היחידה שהלכתי זה היה ביום הולדת של אתי בשנה שעברה.

בהתחלה, כשאתי הזמינה אותי, נורא שמחתי, ורק הצטערתי שהיא שלא הזמינה גם את מזל. חיכיתי בציפייה נרגשת למסיבה ולבשתי לכבודה שמלה כחולה עם חוטים זוהרים שאמא מצאה באחת המזוודות מחו"ל. השמלה הייתה ארוכה. אמא קיצרה לי אותה במיוחד, ואני חושבת שנראיתי בה יפה.

ידעתי בדיוק איפה הבית של אתי. כל יום אני עוברת מולו כשאני הולכת הביתה מבית הספר.

הגעתי בערך בחמש אחרי הצהריים, וכבר היו שם הרבה ילדים. חדר האורחים היה מקושט בבלונים וסרטים צבעוניים וכולם היו לבושים בגדים חגיגיים.

אתי עמדה במסדרון. השיער השחור שלה היה חלק ומבריק. לידה עמדו כמה ילדים. התיישבתי בחדר האורחים וחיכיתי שהחגיגה תתחיל. לא רחוק ממני ישבו אורי ודליה. הם דיברו ביניהם וצחקו.

שמעתי את אתי פותחת במסדרון את המתנות שקיבלה ומראה לילדים שהיו לידה. פתאום שמעתי אותה שואלת: "ומה עם לידה?"

"לידיה?" שמעתי מישהו עונה לה, "היא ענייה".
אני חושבת שזה היה הקול של רונן, והוא הדגיש את המלה
"היא".

ענייה. הרגשתי שאני מתקשה לנשום לכמה שניות. והרי
בכלל לא עלה בדעתי לקנות מתנה. אף אחד לא אמר לי...
אחרת בטח הייתי מביאה משהו.

אחר כך התחילה החגיגה. אבא של אתי ארגן משחקים והיו
המון דברים טובים, אפילו גלידה קיבל כל אחד בצלחת.
אבל אני לא יכולתי להשתתף בחגיגה. כל הזמן חשבתי על
מה שרונן אמר.

רציתי ללכת אבל לא העזתי לקום. למזלי מיד אחר כך יצאו
כולם לשחק בחצר, ואני, בלי שירגישו, ברחתי הביתה.

ובקשר למה שרונן אמר, היום אני מבינה שאולי באמת אני
ענייה, ולא רק אני – גם רינה ושרה ודוד וכל אלה שגרים
פה במעברה.

אבל לא בגלל זה לא הבאתי מתנה.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

היום היה משחק כדורגל בין שתי קבוצות משני קיבוצים מהסביבה. זה היה במגרש הכדורגל שנמצא לא רחוק מהמעברה.

הלכתי למגרש עם מזל וראיתי שם כמעט את כל מי שאני מכירה מן המעברה. ראיתי גם את אוריאל עם חברים שלו מהמושבה צועק וקופץ בהתרגשות. בהפסקה הלכנו לקנות גרעינים בקיוסק של סמי. היה שם תור ענק, ואנחנו הצלחנו לקנות רק כשהמשחק התחדש.

כשהתיישבנו בחזרה, ראיתי את אורי ורונן מהמושבה. הם ישבו עם הגב אלינו ולא ראו אותנו. מסתבר שגם הם לא הלכו ליום ההולדת של נועה! המשחק היה כנראה חשוב להם יותר!

כשנגמר המשחק חזרנו הביתה ביחד: מזל, אני ושְׂרִינָה השכנה של מזל שאותה פגשנו במגרש. היא הציעה לנו לבוא אליה לצריף.

בצריף הייתה רק אחותה הגדולה. קוראים לה מְרִיאָנָה והיא בלונדינית עם שיער פזור וממש יפה. שרינה בכלל לא דומה לה. לה יש שיער חום מתולתל דווקא! מְרִיאָנָה הכינה חצילים על האש והיה לזה ריח משגע. אחרי שהחציל היה צלוי, היא הראתה לנו איך קולפים אותו, מרסקים, מוסיפים שום ושמן ואחר כך נתנה לנו לטעום. זה היה טעים וגם מוזר קצת. פעם ראשונה שאכלתי חציל בצורה כזו. אמא מכינה את זה אחרת. היא מטגנת את החצילים

במחבת ואנחנו אוכלים אותם בשבתות בארוחת בוקר יחד עם ביצה חומה וסלט.

לשרינה היה בצריף טרנזיסטור והיא הפעילה אותו. שמענו שירים בעברית והשמיעו גם שיר באנגלית ששמעתי פעם את אוריאל שר. אחר כך שרינה ומזל שיחקו דמקה. אני לא הכרתי את המשחק הזה, לכן רק הסתכלתי עליהן ואני חושבת שכבר למדתי אותו.

האחות של שרינה כיבדה אותנו גם בעוגה שאמא שלהן הכינה. עוגת שוקולד רטובה וטעימה שאף פעם לא אכלתי כמוה.

מזל ליוותה אותי הביתה ובדרך פגשנו את מושיקו, יחד עם אביו. מושיקו היה לבוש כרגיל בגדים יפים לשבת ונעול נעליים עם גרביים לבנות. מושיקו הסתכל עלינו, אמר "שלום" חטוף ואחר כך הפנה מיד את מבטו. חשבתי באותו רגע על זה שמושיקו קצת שונה מאיתנו. תמיד הולך עם בגדים מגוהצים ומסודרים, גם בימי חול, ואף פעם לא ראיתי אותו מסתובב למשל, יחף, כמונו.

שלך
לידיה

יום ראשון 29.4.59

רותי יקרה,

הלילה חלמתי על אבא שלי.

עמדתי ליד הצריף שלנו, שעונה על הדלת. לא ברור אם זה היה לילה או יום, אבל אף אחד לא נראה בחוץ. פתאום ראיתי אותו מולי, במרחק כמה מטרים. הוא ניגש אלי ואחז בידי ואני מיד זיהיתי אותו וידעתי שזה אבא שלי. הוא דמה מאוד לדוד, רק היה בלי שפם ועיניו היו כחולות כחולות. התחלנו ללכת לאט לאט בין הצריפים ופתאום הרגשתי שהרגליים שלי נפרדות מהאדמה ואבי ואני מרחפים גבוה באוויר. בקלות אנחנו עוברים מעל הצריפים ומעל חבלי הכביסה; שנינו מחייכים ומסתכלים זה על זו ולי יש הרגשה נפלאה כזו. אני עוצמת עיניים (כמו אז, כשהייתי הולכת בלילה עם אמא) אבל למרות זאת אני רואה הכל! אנחנו עוברים בריחוף מעל המרכז, מעל החנויות, יוצאים מהמעברה ומגיעים למגרש הכדורגל. והנה הקיוסק של סמי. אבא שלי נכנס דרך החלון לקיוסק, חוזר ומושיט לי פיתה, ואני פותחת את הפיתה ומוצאת בתוכה ביצה קשה ופרוסות של חצילים...

ופתאום בחלום, אני כבר לא מרחפת, אלא יושבת על האדמה ומתחילה לאכול מהפיתה. אני שקועה באוכל ופתאום אני לא רואה את אבא שלי. אני מרגישה פחד ובדידות נוראה ואני קוראת: "אבא! אבא!" אבל לא יוצא לי שום קול. דמעות מתחילות לזרום לי מהעיניים והפיתה נתקעת לי בגרון ואני לא מצליחה לבלוע אותה וגם לא

להקיא. הדמעות מתגברות ופתאום אני רואה את מראינה,
האחות הגדולה של שרינה. היא מלטפת לי את הפנים
ונוגעת לי במצח ואומרת לי: "יש לך חוס? את לא מרגישה
טוב?"

כשאני שומעת את קולה, נפסקות לי בבת אחת הדמעות,
ואני שוב רגועה. ואז אני פוקחת את העיניים, ומוצאת עצמי
במיטה שלי בצריף. אמא עומדת מולי, נוגעת לי במצח
ואומרת לי: "מה קרה בְּדֶלֶק, את לא מרגישה טוב?"

שלך
לידיה

רותי יקרה,

שיחקנו כמה ילדים בשכונה "מוכנים". היה חם מאוד, חמסין. כל פעם מישהו רץ לשתות מים מהברזיות. פתאום בא ילד וצעק: "שריפה! יש שריפה!" והצביע לכיוון צריף באמצע המעברה.

בבת אחת הפסקנו לשחק. הסתכלנו לכיוון ההוא ובאמת ראינו עשן עולה מאחד הצריפים. זרקנו את המקלות ורצנו כולנו לצריף.

כשהגענו ראיתי שהאש שרפה את הצריף של מושיקו. האש כבר דעכה כמעט לגמרי, אבל היה מלא עשן. הצריף נשרף ולא נשאר ממנו כלום. כמעט כל מה שהיה בצריף נשרף גם כן: המיטות, השולחן, הכיסאות, הכל היה שחור. גם האופניים של מושיקו נשרפו. נשאר מהם רק חלקים מפויחים.

מושיקו עמד והסתכל בעיניים עצובות עצובות במה שקרה לבית שלו. הפעם לא היו לעיניו משקפיים ויכולתי לראות היטב שעיניו כחולות, צבע כחול עמוק, כמו לאבא שלי בחלום. הרבה אנשים עמדו מסביב והסתכלו. חיפשתי בעיני את הוריו של מושיקו ולא מצאתי. התפלאתי, איפה הם נמצאים בשעה כזאת. אחר כך שמעתי מישהו אומר שהאמא לא מרגישה טוב והשכיבו אותה בבית אחד השכנים כדי להרגיע אותה.

רציתי כל כך לגשת למושיקו ולהגיד לו משהו, אבל לא ידעתי מה. חשבתי, מה הם יעשו עכשיו בלי הצריף ובלי

הרהיטים ובעיקר בלי האופניים.

אחר כך התפזרנו כל אחד לביתו וכבר לא המשכנו לשחק,
וכל הזמן חשבתי: למה זה קרה דווקא למושיקו!

שלך
לידיה

יום חמישי 17.5.59

רותי יקרה,

מושיקו ומשפחתו עברו מן המעברה למחרת השריפה. היה לי עצוב. בכלל כל כמה זמן עוזבת איזה משפחה. בדרך כלל עוברים מהמעברה לדירות החדשות של עמידר שבנו בשיכון. גם מזל אומרת שהם רק מחכים שיסיימו את הבנייה של הבלוק שלהם ואז יעברו.

למזלי, יש לי אותך, רותי. לך אני יכולה לספר כל דבר ואני יודעת שאת תביני כל מה שאומר או אשוב. זה אולי קצת מצחיק מה שאגיד כעת, לכן את צריכה להבטיח לי לא לצחוק. לפעמים אני מדמינת שאת קיימת באמת ושלא המצאתי אותך, אני מדמינת שאת באה לבקר אותי ואני לא יודעת מה לעשות עם עצמי מרוב שמחה. לפעמים אני מדמינת שאת אחות גדולה שלי שמסתכלת עלי בחיבה ורוצה תמיד לעזור לי, ולפעמים... אבל רק לעתים רחוקות, נדמה לי כאילו את מסתכלת עלי, ככה, מלמעלה, בחיוך קצת מתנשא וחושבת: אח, לידיה הקטנה...

עכשיו, כשאני חושבת על זה, הלא יכלה להיות לי אחות אמיתית! אחות גדולה! רָשָׁל. טוב, אחות גדולה אמיתית כבר לא תהיה לי לעולם, אבל אולי יהיה לי פעם אח קטן וחמוד. אחי הקטן יהיה בר־מזל, כי לעולם לא יחוש בודד. תמיד תמיד יהיה לו אותי – אחותו הגדולה.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

בשבת בבוקר אמא לקחה אותי לחברה שלה שגרה בשיכון. אמא מכירה אותה עוד מעירק. בדרך כלל אמא והמכרה שלה, דָּזִי, מדברות בערבית ואני יושבת בצד, על המיטה הרחבה עם הכרית הצבעונית ומשתעממת.

הפעם נתנה לי דָּזִי ספר יפה לקרוא: "אגדות עמים". אני אוהבת מאוד לקרוא אגדות וכבר התחלה כמו: "היו הייתה נסיכה..." או "פעם אחת היה ילד עני..." מרגשת אותי. בדיוק כשסיימתי את הספר קמה אמא ללכת. אבל כרגיל ביציאה אמא מתעכבת והן מדברות, ושוב ושוב הן אומרות "שלום" ו"שתהיי בריאה" ו"ושיהיה לך כל טוב", ככה די הרבה זמן עד שלבסוף יצאנו.

יודנו מהשיכון והלכנו דרך המושבה בכביש הראשי ולפנינו הייתה דרך ארוכה עד לצריף שלנו במעברה.

נזכרתי איך בתור ילדה קטנה אהבתי ללכת בדרך הזו, בעיקר בלילה, בחושך. הייתי אז אווזת בידה של אמא, מרגישה חמימות וביטחון. לעיתים קרובות הייתי עוצמת עיניים ונותנת לאמא להוביל אותי ואז זה היה כיף גדול יותר. הייתי מנסה לנחש בעיניים עצומות לאן הגענו, נגיד לעמוד חשמל מסוים ואז כשהייתי פוקחת עיניים הייתי מגלה בדרך כלל שטעיתי, שעוד לא הגענו, שבעצם הלכנו פחות משחשבת.

כשהגענו הביתה ראינו שהשכנים מאחורי הצריף שלנו, רוזה והמשפחה שלה, יושבים להם בחוץ ושותים תה. הם

אמרו לנו שיש יום הולדת ליואב הבן שלהם והזמינו אותנו להצטרף.

אמא הסכימה. התיישבנו, אמא על כיסא ואני על אבן. עוד שכנים הצטרפו. עליזה אחות של רוזה הגישה לנו תה וכעכים מתוקים שרוזה מכינה תמיד בתוך סיר פלא, כמו דוריס בדיוק.

פתאום אומר הבן הקטן שלהם, אפרים, שגם הוא רוצה יום הולדת! ואז אמא שלו אמרה: "טוב, בסדר, בשבת הבאה נעשה לך יום הולדת". ככה זה אצלם. הם חוגגים מתי שמבקשים הילדים ולא לפי התאריך האמיתי.

נזכרתי שעוד מעט מגיע חג השבועות ואחריו יום ההולדת שלי.

את התאריך המדויק של יום ההולדת שלי אני לא יודעת וגם אמא לא יודעת. אני רק יודעת שזה שלושה ימים אחרי שבועות. אף פעם לא הבנתי למה אמא לא יודעת את התאריך ולמה הילדים מהמושבה, תמיד יודעים ותמיד חוגגים להם בתאריך המתאים. אמא גם לא ידעה מתי בדיוק יום ההולדת שלה.

אני יודעת שגם השנה, כמו כל שנה, לא יחגגו לי את יום ההולדת.

שלך
לידיה

ג.ב. שעה שמונה בערב (בערך)
אני צריכה לספר לך שבכל זאת, פעם אחת (זה היה בגיל שש), כן חגגו לי. אבל לא אמא, אלא החברות.

באותו יום באו אלי מזל ורונית ולקחו אותי לברזייה, שם
הן רחצו לי את הפנים, הידיים והרגליים וביקשו מאמא
שמלה יפה בשבילי. אמא הוציאה שמלה לבנה וחמודה
מתוך אחת המזוודות הסגורות שהביאה מחוץ לארץ, ושלא
פתחה קודם לכן. הבנות עזרו לי ללבוש את השמלה, והכל
נעשה ככה במהירות. הבנות ואני ביקשנו מאמא שנקנה
איזה כיבוד ואמא נתנה חמישה גרוש ומישהו רץ מהר
לליאון וקנה קופסה קטנה עם סוכריות קטנטנות
וצבעוניות.

תוך דקות התאספו במקום הרבה ילדים. גם דוד וכרמלה.
הם התנפלו על הסוכריות ותוך שניות גמרו אותם וכך גם
נגמרה מסיבת יום ההולדת שלי ולי לא נשארה אפילו
סוכריה אחת.

יום שבת 26.5.59

רותי יקרה,

כבר כמה בקרים שאני קמה, ודבר ראשון שאני עושה זה, הולכת ומציצה בסנדלים הנפלאים החדשים שלי. איזה סנדלים את שואלת, אז הסיפור הוא שהדוד שלי מתל-אביב היה פה, ביום שלישי, בלי זהבה שנשארה עם אמא שלה הפעם, והביא לי את המתנה הזו. את לא מתארת לך איזה יופי של סנדלים: שחורים, מבריקים ודקים עם שתי רצועות בכל סנדל. עוד לא נעלתי אותן בחוץ, כי הם כל כך יפים ורציתי שיישארו עוד קצת חדשים, ובינתיים כל בוקר אני מסתכלת עליהם.

בכלל, הביקור הזה של הדוד היה כיפי מההתחלה ועד הסוף. מיד כשרק הגיע, לקח אותי הדוד לשיכון וקנה לי גלידה עם ופל, אחר כך קרטיב לימון ואחר כך עוד פעם גלידה...

כשחזרנו למעברה הגיע מוכר האבטיחים עם הסוס והעגלה. דודי ואני בחרנו אבטיח גדול. דודי לחץ אותו בשתי ידיו כדי לוודא שהוא בשל ונתן גם לי ללחוץ. אחר כך שמנו אותו מתחת למיטה, כי במקרר במילא לא היה קרח.

בלילה היה חמסין נוראי והדוד הציע שכולנו נוציא את המיטות ונישן בחוץ!

אמא העדיפה לישון בצריף, אבל אני התלהבתי נורא. הדוד הוציא מיטה אחת החוצה (המיטה שלי שמחוברת למיטה של אמא) ועוד מיטה מהצריף של סבתא (שהייתה פעם

המיטה של סבא). הוצאנו החוצה גם את האבטיח ושם פתחנו אותו ואכלנו אותו ככה, בידים.

כבר היה נורא מאוחר כששכבנו לישון. לדוד יש שעון על היד והוא אמר שהשעה 11:45.

הדוד שכב על מיטה אחת ואני על השנייה צמוד למיטתו. היה מאוד חשוך בחוץ, אבל אני בכלל לא פחדתי. הייתה לי הרגשה של חופש כזה! של הרפתקאה. ישנו בלי להתכסות כי היה חם גם בחוץ, אבל פתאום התחילה לנשוב רוח נעימה.

לא התחשק לי עדיין להירדם וגם לדודי לא. הוא נשאר ער והצחיק אותי וסיפר לי סיפורים על חושם שהוא מין טמבל כזה שקורים לו כל הזמן דברים מצחיקים (דומה לסיפור על הרשל'ה, שכבר קראתי). הוא גם אמר משהו שלא כל כך הבנתי, שכולנו בעצם מין "חושם" כזה. אנחנו לומדים מן הנסיון אבל בעצם אין לנו אפשרות להשתמש בזה, כי כל הזמן קורים לנו דברים חדשים...

אחר כך דודי אמר שהוא צמא. קמתי והלכתי לברזייה ומילאתי לו בקבוק מים כי לא היו מים קרים במקרר. הלכתי יחפה ורגלי נרטבו בתעלה בה זורמים המים היוצאים מן הברזייה ונשפכים ישר אל מול הצריף שלנו (בגללם אנחנו מוצאים מידי פעם איזה צמח או ירק חדש שצומח שם).

שנינו שתינו מהבקבוק ואז אמרתי לדודי שחבל שאמא נשארה לישון בצריף ולא נהנית כאן איתנו.

דודי אמר: "תראי, היא עייפה, היא עובדת קשה..." הוא שתק לרגע ואחר כך אמר: "את צריכה להבין, לידיה, זה לא כל כך פשוט בשבילה. היא הרי לא הייתה רגילה לעבוד..."

באותו לילה נודע לי דבר שלא ידעתי אף פעם. שבחוף
לארץ חיה אמי חיי רווחה. דבר לא חסר לה ולמשפחה שלי.
גרנו כולנו בבית יפה וגדול ובו רהיטים יפים... גם לסבתא
וסבא היה בית דומה, ואת כל זה נאלצנו לנטוש כשעלינו
לארץ. אמא לא עבדה בחוץ ואפילו הייתה לה עוזרת.
הידיעה החדשה הזו גרמה לי שמחה מוזרה. אם כן, אנחנו
לא ממש עניים! ניסיתי לדמיין לי בית כזה שבו גרנו, אולי
בית דומה לזה של ענת? אולי אפילו כמו של מיקי?

נרדמתי לאט לאט עם תחושה מתוקה: אולי אני כמו
הנסיכה המכושפת שאיזה מכשפה רעה הפכה אותה לילדה
ענייה? ואולי, כמו באגדות, אתעורר בבוקר ואמצא את
עצמי שוב בבית גדול כמו זה שהיה לנו?
ידעתי כמובן שזה לא מציאותי ושאין באמת מכשפות
בעולם, אבל בכל זאת היה לי נעים להירדם באותו לילה
עם המחשבות האלה.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

היום יום הולדת. היום אני בת אחת עשרה. אף אחד לא אמר לי שום דבר ואף אחד לא ציין את זה. הלכתי כרגיל לבית הספר ואחרי הלימודים נכנסתי לצריף של סבתא ודיברתי איתה וניסיתי לבדוק אם היא זוכרת משהו, אבל היא לא זכרה בקשר לזה כלום. לעומת זה סיפרה לי על סבא. כמה היה לה טוב כשחי. איך היה מקריא לה פסוקים מהתנ"ך. סבתא סיפרה לי שכמעט לא רבו, ולא התפלאתי. זכרתי שסבא היה אדם נפלא. אף פעם לא צעק, תמיד דיבר בשקט ובמין שלווה כזו. סבא גם ידע לספר סיפורים ארוכים ויפים שתמיד התחילו ב: "כָּאן יָא מְכָאן..." שפירושו: "היו היה..." אני הייתי יושבת מרותקת שעות ובסוף אומרת לו: "סבא עוד סיפור..."

אחר הצהריים הלכתי למזל ושיחקתי איתה ועם עוד ילדים מהסביבה שלה "מוכנים" והזמן עבר מהר, וכשחזרתי אמא בדיוק חזרה מקניות בשיכון, אבל היא לא אמרה שום דבר בעניין היום הולדת, רק אמרה לי שעוד מעט יבוא מוכר הנפט ושאקנה חצי פחית נפט כי היא צריכה לעזור עכשיו לסבתא להתרחץ.

לקראת ערב, שוטטתי לי בחוץ ופגשתי את אוריאל. הוא היה לבוש יפה ממש. הבלורית שלו מסודרת ומסורקת בקפידה והשיער כולו מבריק (אני חושבת שהוא שם שמן בשיער).

שאלתי אותו לאן הוא הולך והוא ענה: "לסרט". ופתאום

הוא שאל: "את רוצה לבוא איתי?"
ללכת לסרט! פעם ראשונה! ועוד בדיוק ביום הולדת שלי...
אבל אני אמרתי: "אני לא יכולה, אמא לא תרשה לי".
זה היה שקר.
אמא בודאי לא הייתה מתנגדת (למרות שבית הקולנוע
רחוק, במושבה), כי על אוריאל היא סומכת, ובכלל היא
מתייחסת אליו כאילו הוא אחי הגדול. אבל בכל זאת
סירבתי. קשה לי להסביר. לא הרגשתי ממש נוח בחברתו
של אוריאל.
"נכון", אמר אוריאל והיה איזה לגלוג בקולו, "שכחתי שאת
עוד קטנה."
"אני לא קטנה! אני היום בדיוק בת אחת עשרה".
אמרתי נעלבת.
"כן? יופי!" אמר אוריאל. הוא המשיך בדרכו ונעלם
מעיני במהירות.

שלך
לידיה

יום רביעי 6.6.59

רותי יקרה,

למחרת כשהלכתי לצריף של סבתא
להביא לה ולאוריאל את ארוחת הערב
שאמא הכינה, ראיתי את
אוריאל במיטתו, ליד החלון,
קורא ספר. השארתי את
המגש על הכיסא ליד סבתא
ופניתי מהר לצאת מהצריף.
אפילו לא אמרתי לסבתא מלה.
אבל פתאום שמעתי את אוריאל
אומר לי: "חכי לידיה, אל תברחי."
הוא קם מן המיטה, נעמד מולי ובידו
החזיק חבילה קטנטונת עטופה בנייר
צבעוני.

הוא חיך: "קחי לידיה... זה בשבילך".

"בשבילי?" נדהמתי.

"כן". אוריאל המשיך לחיך "זו מתנה ליום ההולדת שלך".
הושטתי יד בהיסוס. מתנה?! פעם ראשונה. ודווקא
מאוריאל שאתמול כל כך פגע בי.
לקחתי את המתנה. "תודה" אמרתי ועזבתי מהר את הצריף.
בחוץ ראיתי את אמא משקה את גינת הנענע. אני
נכנסתי לצריף.

בזהירות הסרתי את הנייר הצבעוני היפה מן המתנה. בתוך
החבילה הייתה מראה קטנה עם מסגרת מוזהבת ומסרק.

היה שם גם פתק מקופל. בפתק היה כתוב:

ללידיה הגדולה בת העשרה

ברכות חמות ליום הולדתך

ואלף סליחות.

מבן דודך אוריאל

איזו הפתעה יפה, חשבתי. מי היה מאמין שדווקא אוריאל

יהיה כל כך מתחשב?

עכשיו אחזתי בידי את המראה והבטתי בפני. זו הייתה

פעם ראשונה שראיתי את פני מקרוב כל כך. ראיתי פנים

עגולים עם נמשים פזורים פה ושם שלא מצאו חן בעיני.

גם הצמה לא.

היתרתי את צמתי וסרקתי את שערי הארוך במסרק החדש.

הדבר היה קל הרבה יותר מאשר במסרק העץ של אמא.

שוב הבטתי במראה. הפעם הייתי מרוצה יותר. הבחנתי

בקווצות בהירות של שיער שבלטו על רקע השיער החום.

לו יכולתי ללכת ככה, עם שיער פזור, ללא הצמה התינוקית

הזו, חשבתי. אבל לא! אינני מעיזה. ככה הולכות נשים

ונערות בנות חמש־עשרה, ואילו אני רק בת אחת־עשרה.

הסתכלתי שוב בפתק של אוריאל. יש לו כתב יפה

לאוריאל, כמו של מבוגר. קראתי שוב את מה שכתב:

"לידיה הגדולה" הוא כתב ואת המלה "הגדולה" הוא הדגיש

בקו, בת העשרה! והוא אפילו מתנצל. אולי מעכשיו לא

יזלזל בי כל כך?

הפתק הזה שימח אותי לא פחות מהמתנה.

שלך

לידיה

יום שלישי 12.6.59

רותי יקרה,

הרסו את הקיוסק של סמי, הקיוסק שהיה צמוד למגרש הכדורגל! סמי עבר לשיכון והרסו את הקיוסק שלו. הלכנו, המון ילדים, לחפש שם מטבעות של כסף, ולא תאמיני – מצאנו הרבה מטבעות. המטבעות נפלו מהחריצים של רצפת העץ שהייתה שם. מצאתי שם מטבעות של גרוש, חמישה גרוש ואפילו מטבע של עשרה גרוש. היו ילדים שמצאו עוד יותר. מצאנו שם מטבעות שממש היו קבורות באדמה והיה צריך לחפור בשביל להוציא אותן. שלי היו חלק חלודות מרוב יושן.

בדרך הביתה הלכו איתי כמה ילדים, גם דוד. ופתאום אומר לי דוד שהמטבע של עשרה גרוש שמצאתי היא שלו, שהיא פשוט נפלה לו מהארנק באותו יום.

היה לי ברור שהוא משקר. ליתר ביטחון התחלתי ללכת מהר הביתה, אבל דוד הגביר גם הוא את צעדיו. כשהגענו קרוב לצריף שלי שוב התחיל להתווכח. קצת פחדתי אבל לא ויתרתי ואז דוד התחיל לקלל אותי: "ינעל אביך". הרבה פעמים דוד ואחיו קיללו אותי ככה. פעם גם אמר לי דוד: "ימות אביך!"

למזלי בדיוק דוריס יצאה מהצריף שלה. היא שמעה את הוויכוח על הכסף וגערה בדוד: "אתה לא מתבייש? המטבע הזו כבר חלודה, איך היא שלך?"

אבל דוד המשיך להתווכח ועשה כרגיל פרצוף מיתמם כזה ואני באותם רגעים חשבתי כמה דוחה נראה הילד הזה.

ידעתי שליד דוריס לא יעז לעשות לי כלום, לכן הייתי רגועה.

דוריס הזמינה אותי להיכנס אליה לצריף. הסתבר שהילדים נסעו עם האבא שלהם לסבתא, בטירת הכרמל, כך שהיינו רק שתינו לבד בצריף. דוריס הכינה ממולאים מעלי גפן ואני ישבתי מולה על הרצפה ופטפטתי איתה. קצת גם עזרתי לה, כי ראיתי את אמא שלי מכינה גם כן ממולאים, אבל רק מבצל ועגבניות.

שלך
לידיה

יום שני 18.6.59

רותי יקרה,

יש לי חברה חדשה! בעצם היא בת של חברים טובים של אמא שבאה אלינו אתמול לביקור יחד עם הוריה. הם עלו לארץ רק לפני כמה חודשים וגרים כעת בשער עלייה. זה אמנם רחוק קצת, אבל היא הבטיחה שתבוא הרבה לבקר. גם אנחנו גרנו פעם בשער-עלייה, עוד לפני שהגענו למעברה. הייתי אז בת שנתיים וחצי בערך. אני זוכרת איך עמדנו בתור עם הסירים לקבל אוכל. היה שם תמיד תור ארוך ארוך, אבל אני אף פעם לא השתעממתי. לפעמים הייתי עומדת יחד עם אמא ולפעמים עם סבא.

כשהגיע תורנו קיבלנו תמיד מרק בסיר אחד ואיזה תבשיל בסיר אחר ועוד כמה פרוסות לחם שאני הייתי מחזיקה בידים. אמא שלי אומרת שהמיטות וכל הדברים שיש לנו, הדלי, הגיגית של הרחצה, הסירים, הכל עוד משם, משער העלייה.

לחברה שלי קוראים אָווה. יש לה שערות חומות בהירות כמו שלי ועיניים כחולות. מיד אחרי שהיכרנו התחלנו לדבר ולא הפסקנו. הרגשתי שאני מאוד מחבבת אותה וידעתי שגם אני מצאתי חן בעיניה. לקחתי אותה לבלות ב"תאנים" ובדרך לשם עברנו דרך הגן שלי, זאת אומרת זה שהיה פעם הגן שלי. טיפסנו על השער ונכנסנו פנימה ואז ראיתי שפורחים שם עדיין הפרחים הכחולים שצמחו בגינה אז, כשהייתי בגן; אלה מין פרחים שאפשר לנפח. ניפחנו אותם יחד והסתובבנו קצת בחצר. הראיתי לאווה היכן

התחבאתי פעם, יחד עם מזל, כדי לא לקבל זריקה. היא צחקה ואמרה שהיא בכלל לא פוחדת מזריקות ומיד כשהגיעו לארץ קיבלה כל המשפחה שלה זריקה ביד. אחר כך נכנסנו לליאון וקניתי לשתינו מסטיק אדום. משם הלכנו לשחק ב"תאנים". טיפסנו על העצים, רצנו וצחקנו הרבה. אווה התלהבה מאוד מהמקום וגם מהתאנים הגדולות המתוקות ואמרה לי שהלוואי והייתה גרה איתי, כאן, במעברה.

בדרך חזרה עברנו ליד הצריף של לייבל המשוגע. הצריף היה חשוך לגמרי. סיפרתי לאווה על לייבל. איך יום אחד ראינו אותו על גג הצריף שלו עומד עירום לגמרי ואיך השתין מן הגג ישר על הילדים שהתקהלו מסביב. סיפרתי לאווה שאנחנו אוהבים להציק ללייבל, אבל לפעמים אני גם מרחמת עליו קצת.

התחיל להחשיך. הכלב של גב' מנדל נבח עלינו חזק ואווה נבהלה, אבל אני הסברתי לה שהכלב הזה יודע רק לנבוח ולא עושה כלום.

אחר כך בצריף קרה דבר מאוד לא נעים. על המיטה שלנו, ליד התיק של ההורים של אווה, ראיתי מן תיק או ארנק צבעוני נורא יפה, כזה שאף פעם לא ראיתי, אז אמרתי: "יה, איזה ארנק יפה...". ופתאום אמא של אווה אמרה: "את רוצה אותו? הוא מחוץ לארץ...".

הנעתי את ראשי: בודאי שהייתי רוצה ארנק כזה. "אבל אמא, הוא שלי!" קראה אווה. אמא שלה אחזה בארנק והושיטה לי אותו, ולאווה אמרה: "אין דבר, אני אקנה לך אחר".

החזקתי בידי את הארנק והסתכלתי על אווה. ראיתי לפי הפנים שלה, שהיא לא מרוצה והרגשתי מאוד לא נוח ולא נעים. מצד אחד ידעתי שזה לא יפה שאקח את הארנק אם היא לא רוצה לתת זה ש ל ה, מצד שני נורא רציתי שיהיה לי אותו. המשכתי להחזיק אותו בידי ויותר מאוחר הכנסתי אותו לתיק שלי.

בהמשך הערב אווה שכחה את עניין הארנק ולפני שנסעו הבטיחה לבוא ולבקר, אבל אני נשארת בכל זאת עם הרגשה לא נעימה.

הלואי שיכולת להגיד לי מה את חושבת.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

מזמן לא כתבתי לך. אבל בינתיים נגמרה השנה. קיבלנו תעודות. בכל המקצועות היה לי "טוב מאוד" ובעברית "מצויין". רק בהתעמלות קיבלתי טוב+. מיקי אמרה לי באותו יום שהיא חושבת שהתעודה שלי הכי טובה.

באותו יום שקיבלנו את התעודות נזכרתי פתאום במבחן הראשון שהיה לי בבית הספר במושבה, בכיתה ב'. זה היה מבחן בחשבון. לפני שהמורה החזירה לי את הבחינה, היא הביטה בי במבט מוזר כזה ואמרה: "לידיה... טוב מאוד!" בגלל המבט שלה והצורה שבה היא אמרה את זה, חשבתי שהיא אומרת את זה באירוניה וכנראה לא הצלחתי בבחינה. רק כשהסתכלתי על הבחינה ראיתי שבאמת קיבלתי "טוב מאוד" ורווח לי. אבל המבט שלה בכל זאת הטריד אותי ולא הבנתי אותו. רק אחרי שנה-שנתיים הבנתי. היה קשה למורה להאמין שילדה מהמעברה קיבלה ציון טוב מאוד, בדיוק כמו שהילדים ביום הראשון היו בטוחים שיש לנו, לילדי המעברה, כינים.

עכשיו אני בקייטנה. הקייטנה זה ממש בבית הספר שלנו, אבל בחורשות שלמטה. כל קבוצה מארגנת לה מעין סוכה וזה ה'בית' שלה. יש לנו כל מיני משחקים ותחרויות בין קבוצות והמורה שלנו להתעמלות עמוסי, שהוא מרכז הקיטנה, מספר לנו סיפורים ארוכים ארוכים, סיפורים שכיף לשמוע. הוא מספר אותם בסוף היום וזה בתנאי שאנחנו מתנהגים בסדר ואני ממש מחכה לזה. אין בקייטנה

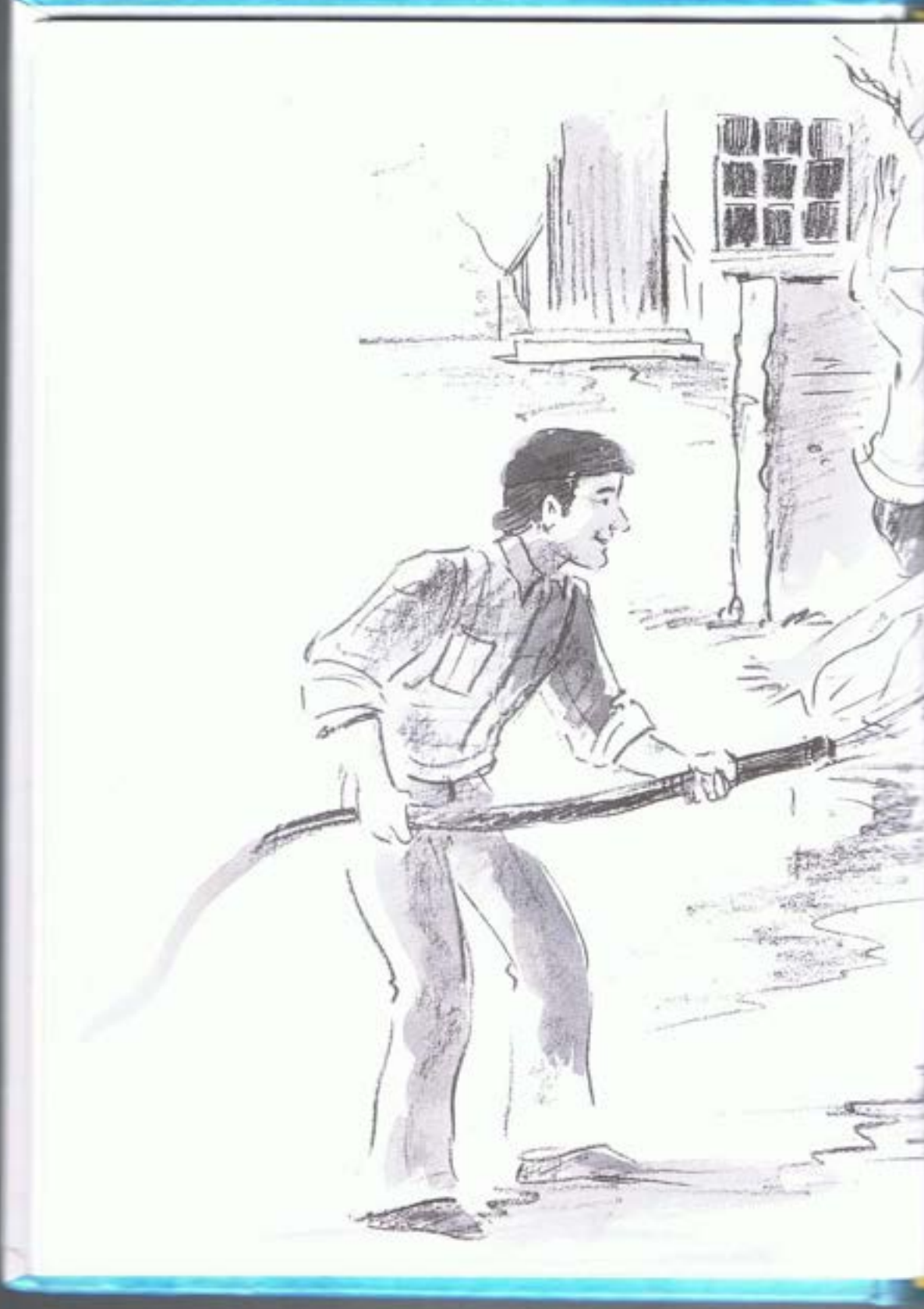
ילדים מהמושבה רק מהמעברה. מזל נמצאת איתי באותה קבוצה וגם רינה ושרה בקייטנה אבל הן בקבוצות אחרות. בקייטנה אנחנו גם עושים הצגות. מתחלקים לקבוצות, ממציאים איזה הצגה שרוצים ומופיעים. זה עושה לי כיף מיוחד, בעיקר אם יוצא לי להיות עם ילדים יותר קטנים, שאז אני מדריכה אותם מה לעשות בהצגה ואיך בדיוק לשחק.

אתמול היה יום חם מאוד והמורה אמר שאנחנו הולכים לבריכה! עלינו למעלה לחצר של בית הספר, המורה לקח צינור ארוך, חיבר אותו לברז, והשפריץ עלינו המון מים. אנחנו קפצנו והשתוללנו, וזה היה כיף אדיר. בגלל החמסין הבגדים התייבשו לנו מהר.

בסוף היום הודיע המורה שמעכשיו תהיה לנו "בריכה" פעמיים בשבוע ושנביא בגדים להחלפה ומגבת.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

היום שוב הייתה לנו "ברכה"! אחר כך הלכתי לשירותים של הבנות להחליף בגדים וראיתי את רינה. היא בכלל לא התביישה ממני והחליפה על ידי. ראיתי שהיא כבר קצת מפותחת, אבל עשיתי את עצמי כאילו אני לא רואה. נכנסתי לתא והחלפתי מהר בגדים, כשיצאתי ראיתי אותה מסתרקת. היא אמרה לי: "עוד מעט אנחנו עוברים מהמעברה".

היא אמרה את זה בנימת ניצחון, כאילו אמרה "ואת נשאר".

"לאן אתם עוברים?" שאלתי וכבר חיכיתי לתשובה: "לשיכון". אבל רינה אמרה: "אנחנו עוברים לפתח תקוה. הדודים שלי סידרו לנו לגור לידם!".

"יופי", אמרתי, אבל בלב הצטערתי. כל יום עוברות עוד ועוד משפחות ודווקא כאלה שאנחנו איתם בקשר...

שלך
לידיה

יום שלישי 17.7.59

רותי יקרה,

היום קרה דבר נורא!

חזרתי הביתה מבית הספר דרך הכביש הראשי ופתאום אני רואה מרחוק התקהלות גדולה של אנשים על הכביש, מול המעברה.

כשהתקרבתי ראיתי אשה שוכבת על הכביש (באמצע הכביש!) והרבה אנשים מקיפים אותה ומפצירים בה לקום. משני צידי הכביש עמדו מכוניות וכולן צפרו ועשו הרבה רעש והמולה.

כשהייתי קרובה ממש ראיתי שהאשה הזאת היא דוריס! השכנות ניסו להרים אותה מהכביש והיא צעקה: "תעזבו אותי. די! אני רוצה למות!".

רוזה השכנה צעקה: "תביאו לה מים עם סוכר! מהר!" אני חושבת שהיא ביקשה את המים עם הסוכר בשביל להרגיע את דוריס. גם אמא נותנת לי תמיד לשתות את זה כשאני בוכה. עליזה אחותה ניסתה למשוך את דוריס מהכביש הלוהט אבל לא הצליחה.

בינתיים נהיה ממש פקק תנועה על הכביש והרעש גבר. מישהו מהנהגים שעצר מאחור, יצא פתאום מן האוטו, פינה לו מקום בין הנשים שהיו סביב דוריס התכופף וניסה להרים את דוריס על הידיים. דוריס בעטה בו ובכתה אבל הוא החזיק אותה חזק. הוא התרומם יחד איתה וירד במהירות מהכביש, אל הוואדי ומשם ישר למעברה. כל השכנות וגם אני, מיהרנו אחריו.

הוא שאל: "איפה היא גרה?"
רוזה הראתה לו את הצריף של דוריס, שהוא הצריף
הראשון מהכביש. האיש בעט בדלת הצריף ונכנס, וכל
השכנות אחריו. אני נשארת בחוץ אבל ראיתי אותו משכיב
אותה על המיטה. "תזמינו רופא", הוא אמר ועזב
את הצריף.

שמעתי את דוריס מתייפחת: "אני לא רוצה לחיות... אני
לא רוצה את החיים המחורבנים האלה...".
כבר לא יכולתי לעמוד בזה יותר. הרגשתי איך הדמעות
מציפות את פני. רצתי לצריף שלנו ונשכבתי על המיטה.
דוריס. אלוהים... דוריס... למה עשית את הדבר האיום
הזה?

שלך
לידיה

רותי יקרה,

דוריס והמשפחה שלה עזבו יומיים אחרי המקרה. הם עזבו בלילה כשישנתי. מאז שזה קרה, לא נכנסתי אליהם ולא פגשתי את הילדים.

אמא שהתה באותו יום הרבה שעות אצל דוריס. ממנה נודע לי שנחום בילה הרבה בבתי קפה בעיר, בזבז כסף, שתה הרבה והשתכר וחזר הביתה מאוחר בלילה כשהוא שיכור (את הדבר האחרון הזה הלא ידעתי, רק לא ידעתי שאמא ידעה).

אמא ניסתה לגונן עליו וסיפרה שבחוץ לארץ הוא לא שתה בכלל ורק בארץ זה קרה, כי פה הוא לא הסתדר. אבל זה

לא שכנע אותי ואני שונאת אותו בגלל מה שעולל לדוריס.

מאז שדוריס עברה, עוד אנשים עוברים, בעיקר לשיכון.
(שרינה למשל לא גרה כאן יותר). אחרי שהמשפחות
עוזבות באים מהממשלה עם טרקטורים גדולים והורסים
את הצריפים. בינתיים סגרו גם את חנות הירקות במרכז.
יש עכשיו הרבה קוצים בין הצריפים כי כבר לא מטפלים
בזה בכלל. עכשיו גם מפחיד לגור במעברה בגלל הקוצים
והנחשים. לפני כמה ימים גילינו נחש צהוב מסוכן ודווקא
אבא של דוד הרג אותו בטורייה.

דרך אגב, מאז שאווה והוריה היו אצלנו, הם לא באו יותר.
אמא אומרת שהם כבר לא גרים בשער־עלייה אלא עברו
לרמת גן וזה כבר ממש רחוק וקשה להם להגיע. נורא
חבל לי.

שלך
לידיה

יום שני 20.8.59

רותי יקרה,

עוד חתונה, אבל הפעם בשיכון, באולם. החתן מטירת הכרמל אבל הכלה היא גיסתה של רוזה השכנה שלנו, לכן הזמינו גם אותנו לחתונה.

אמא ואני הגענו באיחור וכבר נגמרה החופה והיו הרבה נשיקות וחיבוקים לכלה ולחתן וגם לרוזה ולבעלה. הילדים הקטנים שלהם התרוצצו באולם לבושים בגדים חדשים. אפילו לתאומים היו בגדים חדשים וגם לעליזה, אחות של רוזה.

אמא לבשה את השמלה הכחולה מחוץ לארץ שאותה אני מאוד אוהבת ואני את חצאית התכלת החדשה ואת החולצה הלבנה ולרגלי נעלתי את הסנדלים השחורים החדשים שקיבלתי מהדוד.

ראיתי שאמא הייתה קצת נבוכה, כי כל השולחנות היו כבר תפוסים על ידי האורחים, ורק לנו לא היה מקום. גם שמתי לב שלא הביאה איתה שום מתנה.

רוזה הבחינה בנו פתאום. היא ניגשה אלינו ומצאה לנו מקום לשבת ליד שולחן עם אנשים שלא הכרתי, ושגם אמא לא הכירה. השולחן היה מכוסה במפה לבנה ובאמצע היו פרחים אדומים באגרטל קטן. ליד כל אחד מהאורחים הייתה צלחת עם אוכל, רק לי לא הייתה צלחת כזו. אמא אמרה לי שאני אוכל מן הצלחת שלה אבל אני רק שתיתי בירה שחורה. זו פעם שנייה שאני טועמת בירה שחורה. לפני זה שתיתי אצל דדי, המכירה של אמא בשיכון, והטעם

מצא חן בעיני מאוד. אחרי האוכל הגישו גלידה ואמא נתנה לי לאכול גם את הגלידה שלה שהייתה כתומה ובטעם חמוץ. כשגמרתי לאכול ניגבתי את הידיים והפה במפית נייר שהייתה ליד הצלחת של אמא. ליד כל צלחת הייתה מפית כזו.

אחר כך הופיעה זמרת מאוד מבוגרת שלבשה שמלה נוצצת עם מחשוף גדול מאוד שממש ראו לה חלק מהציצי. גם ענדה הרבה שרשראות ארוכות וצבעוניות.

רוב השירים ששרה הזמרת היו בערבית ורק בסוף שרה שני שירים בעברית "הנה מה טוב ומה נעים" ו"שני שושנים". בכל זמן ההופעה היא הזיזה את הגוף והתנועה בלי סוף וגם עשתה הרבה העוויות בפנים.

זו פעם ראשונה שראיתי זמרת ממש בהופעה ובאותו רגע ידעתי, שלמרות שאני אוהבת לשיר, לעולם, לעולם לא ארצה להיות זמרת!

שלך
לידיה

יום חמישי 23.8.59

רותי יקרה,

בזמן האחרון אני חושבת הרבה על אמא. היא עובדת יותר שעות מהרגיל ויש לה עוד את הקניות של הירקות מהשיכון שהיא מתעקשת לעשות לבדה. לפעמים אני מסתובבת בכוונה במרכז כדי לפגוש אותה חוזרת מהשיכון ואז אני עוזרת לה עם הסלים עד הצריף. אני גם מנסה לחשוב אם היא דואגת בקשר לזה שכל האנשים, אחד אחד, עוזבים את המעברה. הנה דינה עברה, מזל אמרה לי אתמול שבערך בעוד שבועיים הם עוברים גם. הייתי רוצה לדבר עם אמא על זה, אבל אני לא מרגישה שאני יכולה.

היום חשבתי גם על אוריאל. כמעט אין לו חברים במעברה אבל בכלל לא נראה שאיכפת לו. יש לו כמה במושבה וזהו.

מאכזב אותי שמזל לא נראית לי מצטערת במיוחד שהיא עוזבת אותי. אולי בגלל שהיא תמשיך להיות שכנה של שרינה, בשיכון. אבל לי היא תחסר מאוד.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

אוריאל אמר לי: "בואי נסחוב קצת אפרסקים". סיפרתי לך כבר שיש מעבר לכביש, מטעים של כל מיני פירות? זה היה בצהריים. פגשתי את אוריאל על הכביש כשחזרתי מבילוי ב"תאנים". דווקא לא כל כך התחשק לי לעשות את זה עכשיו אבל לא רציתי להיראות פחדנית, אז אמרתי: "בוא".

עברנו בקלות דרך פירצה בגדר וכבר היינו במטע. היה שם שקט כזה, ששמענו רק את הצעדים שלנו. ברור היה לי שבשבת איש לא יבוא לכאן והייתי רגועה. קטפתי כמה אפרסקים גדולים וחיפשתי בעיני את אוריאל. ראיתי אותו מרחוק אוכל אפרסק.

החלטתי לאכול גם. בחרתי אפרסק בשל ונגסתי ממנו. היה לו טעם מתוק, נפלא. המיץ נזל לי על הידיים ואני ניקיתי אותם בבגדים. קטפתי עוד כמה אפרסקים ועמדתי לצאת כשפתאום שמעתי קול של גבר: "היי... מי שם?"

נבהלתי נורא. השלכתי את האפרסקים וברחתי לעבר הגדר. ראיתי שאוריאל נמצא כבר מעבר לגדר וכבר חוצה בריצה את הכביש לכיוון המעברה.

מיהרתי לעבר הפירצה וכבר הוצאתי רגל אחת החוצה, אבל אז תפס אותי מישהו חזק בחולצה: "מה את עושה פה, ילדה?"

האיש משך אותי חזרה לפרדס ותוך כדי כך נסרטתי ברגל.

"באת לגנוב, מה?"

"לא...לא..." גמגמתי מבלי להרים את ראשי.

"תתביישו לכם!" אמר האיש בקול חזק. הרמתי בזהירות את עיני. כעת ראיתי שהאיש גבוה מאוד. הוא לבש בגדים כחולים ונעל מגפיים גבוהים.

לא ידעתי מה צפוי לי כעת. האיש המשיך להחזיק בחולצתי.

"איפה את גרה?" חקר אותי.

"שם", הצבעתי לעבר המעברה.

"שלא תעזי לבוא לפה שוב! ותגידי את זה לחבריך! בפעם הבאה, יהיה לכם עסק עם המשטרה. את מבינה?"

הנהנתי בראשי והאיש שחרר אותי. לא חיכיתי יותר ומיהרתי לעבור דרך הפירצה ולצאת מהפרדס. הרגשתי הקלה גדולה.

אוריאל חיכה לי בואדי מעבר לכביש. הוא כבש את פיו בידיו וגעגע בצחוק.

ההקלה שהרגשתי מזה שיצאתי בשלום מהפרדס, פינתה את מקומה לכעס גדול. אוריאל השאיר אותי לבד וברח! וזה עוד מצחיק אותו! זה אומר שהוא בסך הכל פחדן. כן, חתיכת פחדן שעושה מעצמו גיבור גדול...

חלפתי על פניו וזרקתי מבט של בוז כלפיו.

"פחדן אחד! פחדן אחד!" קראתי תוך שאני מפנה אליו את הגב ורצה הביתה.

שלך
לידיה

רותי יקרה,

קשה להאמין שאני בכיתה ו'. זו כבר ממש כיתה גבוהה! ביום הראשון התאכזבתי, כי חיכיתי לראות את המורה גליה נכנסת לכיתה שלנו. כבר דמיינתי אותה, עם הפנים העגולים והמתוקים שלה ועם התלתלים החומים בהירים, אבל לכיתה נכנסה מורה אחרת, שמנה ומכוערת. קוראים לה נחמה. כבר בשיעור הראשון החלטתי שאני לא מחבבת אותה. היא גם לא מצליחה להשתלט על הכיתה.

נחמה שינתה את סדר המקומות בכיתה. אני למשל יושבת ליד ילדה שקטה ונחמדה שקוראים לה נורית. כל השיעור היא חולמת או מציירת ובכל זאת מצליחה בלימודים. אני מסתכלת על הציורים שלה, ומנסה לצייר בעצמי, ולפעמים זה מצליח לי קצת אבל אני חושבת שאין לי כישרון לציור.

שלך
לידיה

נ.ב. אוריאל עבר ללמוד בפנימייה חקלאית ליד תל-אביב.

יום ראשון 9.9.59

רותי יקרה,

היום המורה למוסיקה ניגש אלי בהפסקה ואמר לי: "תראי, לידיה, את ילדה מאוד מוסיקלית. תגידי לאמא שלך שאני רוצה לדבר איתה שתרשום אותך לאיזה חוג לנגינה אחרי הצהריים. בסדר?"

"אני לא יודעת..." , גמגמתי.

"למה לא?" שאל המורה. הוא חיכה לתשובתי וכשלא עניתי, הוסיף: "את יודעת שאת שרה יפה?"

"אבל אני לא חושבת שאמא תסכים". אמרתי והפניתי מבטי לצד. השיחה הזו בכלל לא נעמה לי. לאמא לא היה מספיק כסף לספרים עבורי, אז מה פתאום חוג לנגינה? ובכלל גם לא רציתי ללמוד לנגן. רציתי רק לשיר (סיפרתי לך שאני משתתפת כבר שנה שנייה במקהלת בית הספר?). "טוב, בכל זאת תשאלי אותה". אמר המורה ויצא מן הכיתה.

ברור שלא שאלתי אותה ואני גם לא מתכוונת לכך.

שלך
לידיה

נ.ב. מזל עוברת בעוד כמה ימים לשיכון.

יום חמישי 13.9.59

רותי יקרה,

אילנה ומזל עברו אתמול לשיכון. מזל עברה לגור באותו בניין שבו כבר גרה שרינה, כך שהן נשארו שכנות ואילנה עברה לבלוק לידם.

לפני כמה זמן באו טרקטורים והרסו את הצריף של דוריס וגם את הצריף של דינה ומשפחתה.

המעברה מתחילה להתרוקן. נשארו

בסך הכל שנים עשר או שלושה

עשר צריפים בכל המעברה.

חלק ריקים. אפילו את לייבל

המשוגע אני לא רואה בזמן

האחרון. אולי גם הוא

עבר?

אני רואה את

אמא משוחחת מידי

פעם עם העובדת

הסוציאלית.

היא מלווה אותה

למשרד, שנמצא במרכז, ליד

החנויות והגן שלי, ומדברת

איתה.

באחת הפעמים הבחנתי

שעיניה של אמא מבריקות.

האם בכתה? המחשבה על זה

מכאיבה לי. הפעם היחידה שבה ראיתי את אמא בוכה הייתה כשסבא מת. זה היה אחרי ההלוויה ואחרי שכל האנשים שבאו לנחם הלכו. אמא ישבה על המיטה הריקה של סבא ובכתה בקול.

עכשיו אני כבר יודעת שאמא כן דואגת, רק שהיא לא מראה לי את זה.

רותי, אני חושבת שאין לנו סיכוי לעבור מכאן. המחשבה שאולי נישאר לבד לבד במעברה ממש מפחידה אותי.

היום, בדרך הביתה, הלכתי יחד עם נועה, שגרה קרוב לבית-הספר, ופתאום היא שאלה אותי: "תגידי, למה אתם לא עוברים מהמעברה?"

שתקתי ולא עניתי. איך היא יכולה לשאול שאלה כזו? זה לא ברור שאם היה לנו כסף היינו עוברים?

שלך
לידיה

יום ראשון 16.9.59

רותי יקרה,

היום עברו דוד ויצחק וכל הדודים והדודות שלו לשיכון.
הם העבירו את הכל, כל המיטות משער עלייה והשמיכות
האפורות והמסריחות, במשאית אחת גדולה.
אפילו לא אמרו שלום לאמא. מילא לי. אני שמחה שלא
אראה יותר את דוד ויצחק ולא אראה את כרמלה השמנה
שנשרכת אחריהם כמו תרנגולת.
בטח מחר או מחרתיים יבואו להרוס את הצריפים שלהם.

שלך
לידיה

יום שלישי 18.9.59

רותי יקרה,

היום עברה גם רוזה וכל המשפחה הגדולה שלה לשיכון. הם עברו לשתי דירות צמודות, במקום שני הצריפים שלהם כאן.

הם העמיסו את החפצים שלהם מהצריפים על טנדר שעשה שתי הובלות, אבל חלק מהדברים הם השאירו בצריפים ולא לקחו: מיטה ישנה וקומקום חלוד ועוד כמה כלים ישנים או שבורים. אם היו עוד ילדים במעברה, בטח היינו משחקים בגרוטאות האלה ועושים איתן משהו, אולי הצגות.

אמא ורוזה נפרדו בהרבה נשיקות ורוזה גם בכתה קצת. לפני שנכנסה לטנדר, רוזה אמרה לאמא: "בקרוב אצלכם" וגם אמרה לה: "שמונה שנים זה מספיק!"

במעברה יש עכשיו רק חמש משפחות. בצד שלנו נשארנו רק אנחנו: אמא אני וסבתא. גם המכולת עברה וצריך להביא קניות מהשיכון.

עכשיו יש המון מקום לשחק, אבל אין עם מי.

שלך
לידיה

נ.ב.

אולי יש בכל זאת סיכוי שנעבור? אם רוזה אמרה "בקרוב אצלכם" סימן שהיא מאמינה בזה. אבל גם יכול להיות

שהתכוונה רק לאחל לנו שנעבור.
אתמול שוב ראיתי את אמא משוחחת עם העובדת
הסוציאלית. הן לא ראו אותי כי הן היו עם הגב אלי.
כשאמא דיברה היא נופפה בידיים שלה בהתרגשות. אמא
מדברת עם הידיים כל פעם שהיא צריכה לבטא את
עצמה בעברית.

באותם רגעים בהם עמדתי והתבוננתי באמא הצטערתי
שאני לא מספיק גדולה. רציתי שיקרה איזה קסם שיהפוך
אותי בבת אחת לנערה בוגרת. נגיד בת 16.
בגיל כזה יכולתי לעבוד ולהרוויח כסף ולהיות לאמא לעזר
של ממש!!

יום שישי 21.9.59

רותי יקרה,

כבר כמה לילות שאני לא ישנה טוב וחולמת חלומות מפחידים או לא נעימים שאחר כך כשאני קמה אני לא בדיוק זוכרת אותם.

הבוקר זכרתי בדיוק את החלום. חלמתי שאני נמצאת לבד במעברה ואין שום איש איתי. כל הצריפים האחרים הרוסים ואפילו אין ברזים, מקלחות ובתי שימוש. הכל נהרס. גם הצריף של סבתא איננו.

בחלום אני עולה לכביש כדי לנסוע לבית הספר אבל מסתבר לי שכבר אין תחנה ואין אוטובוס שנוסע מן המעברה לבית הספר ואני נאלצת ללכת ברגל. אבל הדרך לבית הספר ארוכה ארוכה, היא נמשכת עוד ועוד ולא נגמרת, ואני יודעת שכבר אחרתי. כל אותו זמן אני מרגישה שאני צריכה פיפי דחוף ואני מחפשת בדרך בית שימוש ומוצאת בניין ובתוכו חדר שכתוב עליו: 00 - ואני נכנסת לשם אבל בפנים אני פוגשת את אורי ורונן מהמושבה והם מסתכלים עלי בצורה מלגלגת ואומרים: "זה של בנים... את לא רואה?"

אני בורחת מבושת ושוב ממשיכה לחפש. ואז נתקלת במיקי מהמושבה שגם היא לא נמצאת בבית-הספר, משום מה, והיא יודעת שאני צריכה פיפי, בלי שאמרתי לה, ואומרת לי: "בואי אלי הביתה". תוך שניות אנחנו מגיעים לבית השימוש שלהם ואני מורידה את התחתונים ומתיישבת על האסלה הנקייה והמבריקה אבל לא מצליחה

לעשות. ואז אני מתעוררת במיטה, בצריף, ומרגישה שאני
באמת צריכה, ועוד רגע, אם לא הייתי מתעוררת, הייתי
אולי עושה במיטה!

שלך
לידיה

יום שני 24.9.59

רותי יקרה,

זהו. עוד פעם באו טרקטורים והרסו צריפים ריקים. גם את הצריפים של רוזה והמשפחה שלה, וגם את אלה של דוד ויצחק.

עכשיו נשארו רק הצריפים שלנו ושל סבתא, הצריף של לייבל המשוגע וגם הצריף של גב' מנדל.

אתמול ירד גשם ראשון. היה ריח חזק של אבק באוויר והיה לי משונה לראות את המעברה בגשם, ריקה כמעט. אחרי כמה דקות הוא פסק.

בשבת הלכתי ל"תאנים" אבל היה מאוד עצוב ומשונה להיות שם לבד. טיפסתי על עץ התאנה די גבוה, ושם ישבתי ושרתי לעצמי שיר שלמדנו במקהלה "אדמה, אדמתי..." והקול שלי נשמע גבוה כזה וצלול.

שלך
לידיה

נ.ב. עד עכשיו אוריאל לא הגיע אפילו פעם אחת לביקור.

יום רביעי 26.9.59

רותי יקרה,

את פשוט לא תאמיני, כי גם אני לא האמנתי בהתחלה, אז אני אתחיל לספר לך לפי הסדר:

היום כשחזרתי מבית הספר, מצאתי את אמא בבית, בפינת הבישול. קצת התפלאתי שהגיעה מוקדם, אבל לפני שהספקתי להוציא מלה, אמא אמרה לי: "בואי, לידה, תסתכלי!"

"לאן להסתכל?" שאלתי את אמא בתימהון.

"תרימי את העיניים ותסתכלי הנה".

הרמתי את הראש והסתכלתי לכיוון עליו הצביעה אמא. על הקיר על גבי מסמר, היה תלוי מפתח גדול. מפתח ענק. פתחתי את הפה ושכחתי לסגור אותו. האם אני מבינה נכון את רמזיה של אמא? האם אינני טועה?

הסתכלתי על אמא. היא חייכה ועיניה היו נוצצות: "כן. זה מפתח לדירה בשיכון. מחר אנחנו עוברים..."

לא ידעתי מה לחשוב קודם. אני זוכרת שדבר ראשון קפצתי, חיבקתי את אמא ונישקתי אותה, אחר כך שאלתי שוב ושוב: "בטוח? עוברים? מחר?"

אחר כך רצתי החוצה. הרגשתי שגופי נעשה קל כמו נוצה והוא מבקש כל הזמן לקפץ ולנתר.

חם היה בחוץ ובכל זאת רצתי לאורך מה שהיה פעם מעברה שאהבתי, ועכשיו רק קוצים וחול.

מצד ימין, בשולי הגבעה, עמד עדיין הצריף של גברת מנדל וגם המלונה של הכלב הייתה לידו. סימן שהיא עוד

גרה כאן.

הגעתי לצריף של לייבל והצצתי מחלון הצריף. לייבל לא נראה בשום מקום אבל עמדה שם המיטה שלו וכמה בגדים זרוקים על הרצפה, וראיתי פתילייה ועוד כמה חפצים. המשכתי לרוץ עד שהגעתי למרכז. החנויות היו סגורות, אך עדיין לא נהרסו.

הגן שלי עמד על מקומו שלם לגמרי. נכנסתי לחצר דרך פירצה בגדר. שוטטתי קצת ואחר כך ישבתי על שפת ארגז החול וחשבתי על זה שהכל נראה כאילו עוד מחר ילמדו פה ילדים קטנים.

הרבה זמן ישבתי שם וחשבתי על התקופה היפה שעברתי כאן. נזכרתי בדניאל, הילד היחיד מן המושבה שלמד בגן, כי הבית שלו היה קרוב מאוד למעברה, ממש בהתחלת המושבה. לדניאל היה אוטו קטן, אוטו ממש. בעצם ג'יפ חום-ירוק עם הגה ופדלים שבתוכו היה יושב ונוסע בחצר הגן. לבי אז יצא לנסיעה אחת באוטו הזה, אבל זה היה אוטו של דניאל מהבית ורק הוא נהג בו. נזכרתי גם איך דניאל עשה יום אחד קקי במכנסיים והגננת פנינה לקחה אותו לברז בחצר ושטפה לו, ליד כולם, את הטוסיק. חשבתי אז איך הייתי מתביישת לו זה קרה לי, אבל דניאל לא נראה בכלל מבוייש ופנינה עשתה את זה בלי לבייש אותו ובלי להגיד לו מלה רעה אחת.

נזכרתי גם איך הגננת פנינה לקחה אותנו יום אחד לבית שלה במושבה, הושיבה אותנו על הרצפה וסיפרה לנו סיפור. אחר כך חילקה לנו סוכריות קטנות ומיץ.

היו גם דברים רעים בגן. למשל נזכרתי שהכריחו אותנו לאכול את הדייסה המגעילה ואיך יום אחד מזל ואני

השארנו את האוכל על השולחן וברחנו מהמסעדה של הגן. אחר כך טיפסנו על הגדר ויצאנו החוצה. לעומת זה, את הלחם עם הריבה שקיבלנו בשעה עשר שהעזרת הניה הכינה, אהבתי מאוד. ממש חיכיתי להפסקת עשר. ישבתי שם הרבה זמן, ככה, חולמת וחושבת ואחר כך רצתי בדרך חזרה לצריף שלנו.

בברזייה שטפתי את פני והיתזתי הרבה מים על הגוף והשערות. טוב שנשארו עוד הברזים ובתי השימוש. מחר כבר לא נהיה פה, חשבתי. הנה, לחינם חששתי כל כך ודאגתי. בסופו של דבר גם אנחנו עוברים. גם גברת מנדל תעבור בוודאי בקרוב. כך גם לייבל. איש לא יישאר פה במעברה. אחר כך ייהרסו הצריפים האחרונים והחנויות. ומה יבוא במקום המעברה?

אולי היא תהפוך לשטח חקלאי גם כן. בקלות ינכשו את הקוצים וישתלו באדמה עצי פרי... פתאום נזכרתי: הקופה! הקופה שהטמנתי באדמה, צריך להוציא אותה.

ידעתי בדיוק איפה היא צריכה להיות. שם – ליד שיח האבטיחים. התחלתי לחפור בידיים ובמקל שהיה בסביבה. חפרתי וחפרתי ולא היה זכר לקופה.

התחלתי לחפור עוד ועוד במקומות שונים. האם ייתכן שלא זכרתי היכן המקום המדויק?

יותר הגיוני, נראה לי, שמישהו ידע על המקום והוציא את הקופה. המישהו הזה, בוודאי היה דוד או יצחק... ואולי רינה?

כמה מאכזב, כמה מרגיז...

נכנסתי לצריף ונשכבתי במיטה. אולי מחר, לפני שנעבור,

תתגלה לי הקופה. בינתיים כדאי לשמוח. קשה להאמין,
אבל מחר אנחנו עוברים מפה. לדירה עם בלטות וקירות
מאבן ובית שימוש רק שלנו, עם אסלה, שעושים בו
בישיבה. וגם מקלחת פרטית עם דלת ממש...
הרמתי עיניים והסתכלתי עוד פעם על המפתח הענק
שהיה תלוי על המסמר. כן, אין ספק. זה לא חלום: מחר
אנחנו עוברים לשיכון!

שלך
לידיה

על הספר

"היום, בדרך הביתה, הלכתי יחד עם נועה שגרה קרוב לבית הספר. פתאום היא שאלה אותי: תגידי, למה אתם לא עוברים מהמעברה?"

שתקתי ולא עניתי. איך היא יכולה לשאול שאלה כזו? זה לא ברור שאם היה לנו כסף היינו עוברים?"

זהו ציטוט מתוך הספר, המתאר ברגישות את עולמה של ילדה במעברה בסוף שנות ה-50, ואת הווי החיים המיוחד במעברה, ההולכת ומתרוקנת מיושביה. ימי ילדותה של לידה, שעברו עליה בפחון במעברה, משתקפים במכתביה אל חברה דמיונית, והם קורעים לנו חלון אל בעיותיהם של ילדי המעברה, שאף שגדלו אל תוך דפוסי חיים קשים הם מצליחים ברובם לצאת מהמצוקה הכלכלית והחברתית ולהיקלט בחברה הישראלית.

על המחברת

זהו ספרה השני של שישי מאיר, בוגרת החוג ללשון עברית וקולנוע באוניברסיטת תל-אביב. עוסקת בשנים האחרונות בהוראה והדרכה לעולים מחבר העמים. ספרה נכתב על רקע חוויות ילדותה.

ספרה הראשון – "ג'וני מלך הגן", נועד לילדים בגיל הרך.